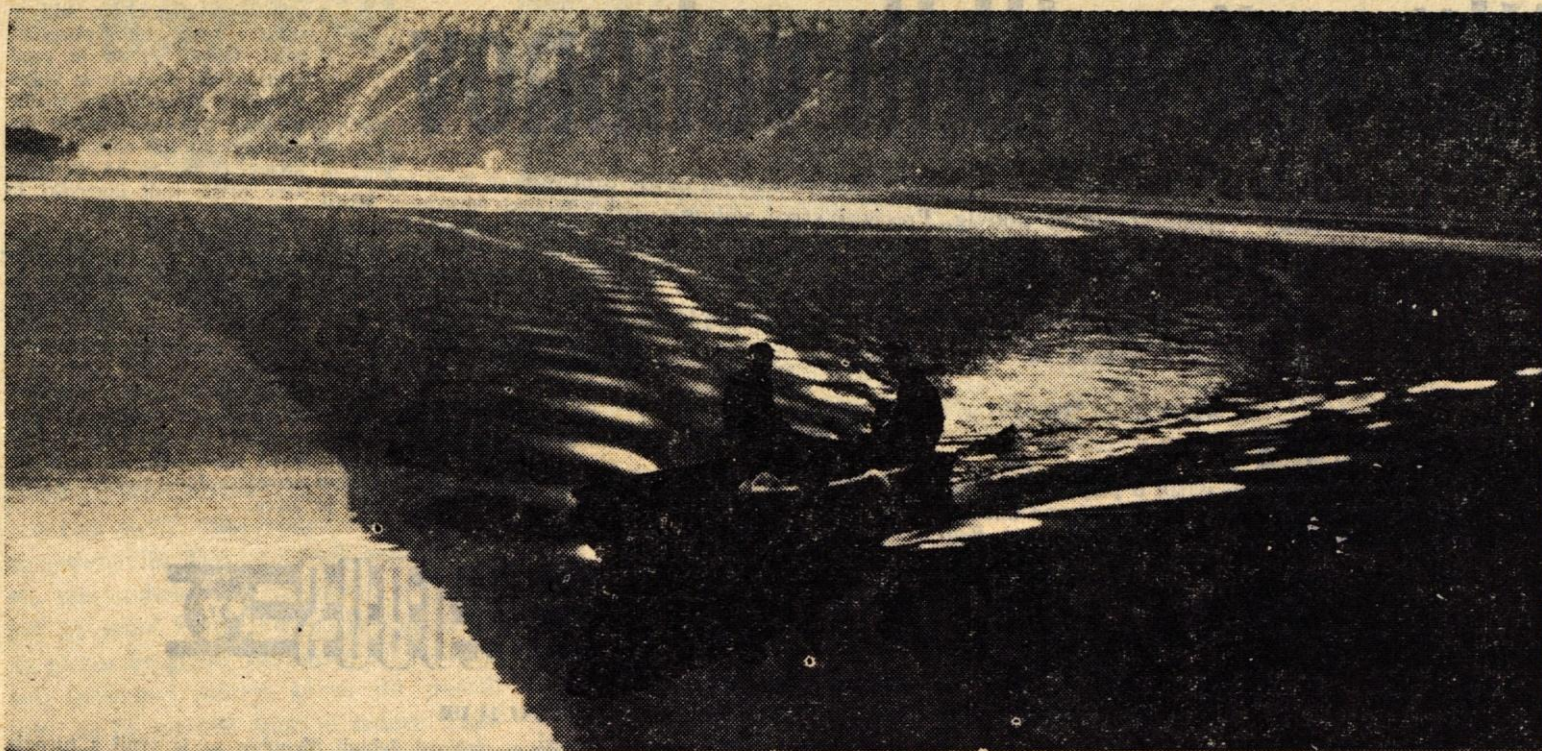

VECERNO SONCE NA BOHINJSKEM JEZERU — FOTO: F. PERDAN

Opravljenih bo preko

4000

Kolektiv Železarne Jesenice je bil izbran za raziskovanje obolenj srca in ožilja v svetovnem merilu

pregledov

Že dolga leta je znano in ugotovljeno, da zavzema prezigodna umrljvost zaradi obolenja srca in ožilja zlasti v zapadnih državah Evrope in Amerike prvo mesto. Žal so te predčasne, prezgodnje izgube visokokvalificiranih ročnih in umskih delavcev v najlepši življenjski dobi, ko je njih ustvarjalnost na višku, ne samo hud udarec za svojce, temveč tudi za celotno družbo. Znano je marsikomu, da žrtvujejo številne države, zlasti tiste, ki imajo finančna sredstva, ogromno ne samo za tehnični razvoj industrije, temveč stavijo tudi ogromne vsote denarja na razpolago za študij na najrazličnejših področjih medicine.

Omenil sem že uvodoma, da visokokulturne države, ki imajo tudi za to na razpolago zadostna finančna sredstva, ustvarjajo posebne raziskovalne institute, ki raziskujejo in študirajo življenjske okoliščnosti, ki vplivajo na zdravstveno stanje človeškega organizma.

Tako je bil že pred leti ustanovljen poseben nacionalni institut za raziskovanje kardiovaskularnih obolenj, in sicer v Frauringhamu v ZDA. Na podlagi sistematičnih pregledov preko 10.000 ljudi je bilo ugotovljeno, da igra važno vlogo pri srčni astmi (angina pectoris) epidemiološki faktor, medtem

ko za hipertonijo essentialis (zvišan krvni pritisk) niso mogli ugotoviti vzrokov. Tukaj so ugotovili, da na obolenje srca in ožilja vpliva razen življenjskega okolja, prehrane itd. tudi različna kronična zastrupljenja, zlasti holesterol, ki se pri tem v sokrvici znatno poveča. Kljub žal ta raziskovalni nacionalni institut, ki se ukvarja z raziskavo kardiovaskularnih obolenj, ne more zaključiti svoje delo, ker, kakor izgleda, niso mogli zajeti še drugih važnih činiteljev, ki bistveno soodločajo in vplivajo na obolenje srca in ožilja, kar dokazujejo statistike po različnih državah na področju Amerike in Evrope. Da bi mogli čimprej priti do tistih doslej nepoznatih podatkov, ki bistveno soodločajo o obolenju srca in ožilja, je ta nacionalni institut razširil svojo raziskovalno mrežo tudi na področje raznih drugih držav izven Amerike. Tako je bila tudi Jugoslavija, zanimiva po svojem sestavu prebivalstva, načinu življenja, sestavi prehrane in drugih značilnostih svojega nacionalnega področja, izbrana in vključena v to raziskovalno delo. V Beogradu so sklenili dogovor z ZDA — nacionalnim institutom v Washingtonu za raziskovanje kardiovaskularnih obolenj — da bo pristopila tudi naša država k raziskovanju obolenj srca in

ožilja. Ustanovljen je bil »Savezni zavod za zdravstveno zaščito kardiovaskularnih obolenj v Beogradu.« Čigar predstavnik je bil univerzitetni profesor dr. Bojan Pirc, epidemiolog s sedežem v Zagrebu.

Na področju Jugoslavije so bila izbrana 3 področja, ki so vsaka po svoje zanimiva. Občina Remetinec v Zagrebu kot prvo področje, ki ga sestavljajo industrijski delavci in delno kmetje. Drugo področje industrijsko področje težke industrije Železarne Jesenice na Gorenjskem ter kot tretje področje Kosovska Mitrovica kot izrazito področje kmečkega prebivalstva.

Zdravstveni kolektiv Obratne ambulate Železarne Jesenice, je prevzel s tem obsežno delo in težko nalogo, ki bo zahtevalo veliko truda in požrtvovalnosti, da bi mogli to delo res opraviti v zadovoljstvo ameriških znanstvenih delavcev in naših zdravstvenih delavcev v Beogradu. V kolektivu teh bodo pri pregledih zajeti samo moški od 30. do 65. leta starosti, kar pomeni preko 4000 pregledov, ki jih bo treba opraviti v letu 1964. Pregledi posameznikov bodo v prostorih Obratne ambulate Železarne. Obsegali bodo popis bolezni, način prehrane, pregledi splošnega zdravnika, pregled specialista internista, združeno zlasti s pregledom srca z elektrokardiogramom. Končni cilj pregledov v letu 1964 bo ta, da bomo ob ključkih naših pregledov raz-

(Nadaljevanje na 6. strani)

Tistih nekaj dinarjev...

Študentka z Golnika je pri oddelku za družbene službe občine Kranj zaprosila za dijaški kredit in ga dobila. Vsak mesec ga ji je poštar redno prinesel, marca pa ne. Pozanimala se je v Kranju, če so ji denar poslali; povedali so, da so ga nakazali tokrat že 25. februarja. Kje se je zataknilo? to jo je zanimalo. Odšla je na pošto na Golnik, kjer je ugotovila, da so denarno nakaznico založili. Poštarica se ji je celo zlagala, da jo je poštar z denarjem iskal doma in da jo ni našel. Ko je študentka upravičeno rekla, da tak način ni pravilen, ji je neprijazna uslužbenka pošte rekla:

»Kako se kaj takega sploh upaš! Zaradi tistih nekaj dinarjev si pa res ni vredno nakopati našega sovraštva na glavo!«

»Tistih nekaj dinarjev« je osem tisočakov in to za študentko veliko pomeni. Tak odnos uslužbenecv pošte na Golniku nikakor ni pravilen.

T. POLENEC

Nič več velikih vohunov

Vohunske mreže so spletene z mrličji

SKORAJ NI tedna, ko ne bi zvedeli za kakšen prvo vrsten vohunski podvig. Precizni stroj vohunstva poganjajo diplomati, znanstveniki in politiki. »Črna diplomacija« ne pozna diplomatskih cilindrov in črnih limuzin. Osnovni pripomoček »črne diplomacije« je samokres.

REKLI SO ...

»MNOGI moški se oženijo samo zato, ker nimajo dovolj denarja, da bi lahko gostili simpatije.«

Paul Anka,
ameriški pevec

»V POLITIKI je kakor pri gasilcih; ko nastane požar, gledajo drugam.«

J. Guareschi,
italijanski satirik

»KDOR zna zebati, mu v življenju še ne bo težko.«

J. Guano,
francoski književnik

»DANAŠNJI položaj človečanstva je podoben gradnji babilonskega stolpa.«

I. V.,
britanski književnik

»SITNOSTI v cestnem prometu nastajajo zato, ker se pešci obnašajo tako, kot da ulica pripada njim, šoferji pa tako, kot da pripada avtomobilom.«

P. S.,
angleški komik

ŠTEVILKA HR 5507

PRED kratkim so v ameriškem podzemlju precej razpravljali o poljskem vohunu, ki se je skrival pod imenom Mihaela Goleniewskega. Redki uradniki ameriške obveščevalne službe so vedeli, kdo se skriva za tem imenom. To ime je bilo za ameriško obveščevalno službo veliko vredno in želeli so ga zadržati v popolni skritosti. Redki, razen senatorja Johnstona, so vedeli, kdo je vohun številka HR 5507.

Mihael Goleniewskemu je ameriška obveščevalna služba Central Intelligence Agency (CIA) dodelila za velike zasluge ameriško državljanstvo. Poljski vohun je ameriški službi posredoval izredno važne podatke iz Poljske in končno mu je uspelo tudi pobegniti v ZDA. Tam je dobil državljanstvo in živel popolnoma skrito. Toda tega dolgo ni zmožal.

Leta 1958 se je Poljak povezal z ameriško obveščevalno službo. Ko je zaslutil, da mu je poljska obveščevalna služba za petami in ga lahko vsak trenutek odkrije, je s pomočjo ameriških vohunov zbežal s svojo ženo v ZDA. Beg mu je uspel 12. januarja 1961. leta. Pod zaščito ameriških obveščevalcev so ga naselili v skriti ameriški vasi. Poljski vohun je s svojimi podatki, ki jih je v treh le-

tihi sporočil ameriški obveščevalni službi odkril zelo zaupne podatke in pomagal, da so prijeli več sovjetskih obveščevalcev v zahodnih državah.

Goleniewski je razen tega odkril uslužbenca ameriškega poslaništva, ki so bili povezani s poljsko obveščevalno službo.

SLADKO ŽIVLJENJE

V AMERISKEM poslaništvu v Varšavi je bila skupina, ki je bila znana po svojem načinu življenja. Pravili so ji, da posnema »sladko življenje«. Kmalu je njihov način življenja pripomogel, da so izdali važne državne skrivnosti poljski obveščevalni službi. Pod zelo strogim nadzorstvom je ameriški vladi uspelo odpoklicati iz Varšave pet uradnikov ameriškega poslaništva in deset stražarjev, ki so stražili poslopje ameriškega poslaništva. Skupina se je pod nadzorstvom vrnila v ZDA. Kmalu po vrnitvi so enega izmed skupine, bivšega drugega sekretarja poslaništva v Varšavi obtožili vohunstva. Bil je povezan z neko Poljakinjo, ki je imela spretnosti Mata Hare. Pred ameriškim sodiščem je bil Irving Scarbeck obsojen na 30 let zapora.

Poljski vohun se po obsodbi Scarbecka, izgleda, ni več

opozarjal na nekaj ameriških znanstvenikov, ki so bili v stiku s sovjetskimi obveščevalci. Očital je, da je pred kratkim na Dunaju iz sklad ameriške obveščevalne službe prišlo v roke sovjetskih obveščevalcev 1,2 milijona dolarjev. Delno pa so do sredstev prišli tudi ameriški in italijanski komunisti.

Ameriška obveščevalna služba dolgo ni marala odgovoriti na te trditve. Uradno še tudi danes molčijo. Vendar pa se v zadnjih tednih med vrhovi ameriške obveščevalne službe že sliši med vrsticami, da je poljski obveščevalci kot mnogi njegovi predniki iz smrtnega strahu pred maščevanjem sovjetske obveščevalne službe izgubili živce.

VSAJ 24 UR

Slavni violinist Jehudi Menohin se je vrnil s turneje v svojo hišo v London. Toda doma je ostal samo dve uri. Takoj je moral na novo turnejo na Škotsko, nato pa v Skandinavijo. Vrniti se bo sredi aprila in kakor je obljubil d. mačim, bo ostal doma najmanj 24 ur.

Njeni intervjuji niso zastoj

Nekdanja prva dama Južnega Vietnama Ngo Dine Nhu je objavila posebno tarifo za predstavnike tiska. Za vsak

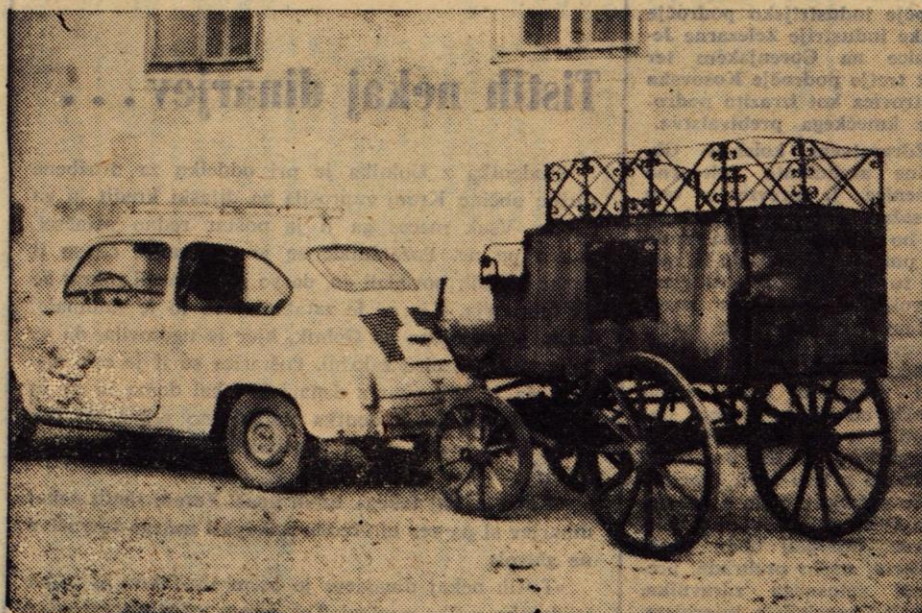
intervju zahteva 1000 dolarjev, za poziranje fotoreporterjem pa še 500 dolarjev. Tistim, ki ne bodo plačali, ne bo dajala izjav. Vdova Ngo Din Nhu živi sedaj v Parizu.

Težave z lastništvom snega

Oblasti španske pokrajine Granade so ugotovile, da so načrti za gradnjo zimskega športnega centra neuresničljivi. Sneg na Sierra Nevadi že od leta 1870 pripada neki tovarni ledu. Sneg so z osli tovorili v dolino. Z gradnjo ne morejo začeti toliko časa, dokler ne uredijo »lastništva snega.«

Vsak nekaj

Soproga 37-letnega Lee Kveenna iz San Francisca je vložila tožbo za ločitev. Vzrok za ločitev je posadka na ladji njenega moža. »Morski volkovi« so namreč ženske. Sodnik je zakon razvezal. M.žu je še naprej ostala ladja s posadko, ženi pa je dodelil hišo.

Od začetka tega stoletja do II. svetovne vojne je za poštni promet med Stražiščem in Kranjem skrbel Sajovic Franc s svojim poštним vozom, ki je vsa leta po štirikrat na dan vozil pošto in pakete iz Stražišča v Kranj in nazaj. Poštni voz je Loškemu muzeju odstopila hči pokojnega voznika Sajovic Antonija, ki ve o svojem očetu in o poštнем vozu povedati marsikaj zanimivega. V Loškem muzeju bodo poštni voz restavrirali in prepirirali in z njim obogatili razstavo voz in sani, ki jo prav sedaj pripravljajo.

Kaj vse skriva puščava?

Nič se ni spremenilo. Z vrha egipčanskih grobnic motrijo stoletja vedno isto mirno sliko, ki so jo gledali oni, ki so te piramide gradili. Mimo so šle armade, faraoni so umrli, toda felahovo življenje se ni spremenilo. Brž ko človek zapusti mesto ali tradicionalen turistični kraj, nleti na večni Egipt. To je tisti Egipt, ki so ga na bregovih Herodove reke odkrivali faraonovi pisarji, ki so jih poslali sem, da bi opravili državne zadeve. Tako kot v Ranzesovih časih, tako tudi danes ritem reke, njeno upadanje in araščanje vode uravnava felahovo življenje. Vsak trenutek je popotnik lahko iznenaden, ko na reki ali v vasi sreča prizore, ki so jih že pred davnimi tisočletji upodabljali neznani slikarji v grobnicah.

Udobnost Orienta

Ko so Arabci začeli v puščavi graditi veličansko mošejo, niso niti pomislili, da se pod njo že tisočletja skriva ogromno svetišče — Luxor. Potem so prišli arheologi, osvobodili in očistili so tempelj in nenadoma se je mošeja zazdela majhna in nepomembna.

Naša feluka je zasidrana pred trgov v Luxorju. Toda mi stanujemo nasproti, na drugem bregu, v Tebah, mestu mrtvih. V hotelu, ki ga redko obiščejo tuji turisti. El Murad Stari se imenuje. Nahaja se v vasi Gurnah, zadaj za dvema vojaškima Amonama, ob vznožju gore mrtvih. V njem so samo tri »opremljene« sobe — železna postelja brez žimnice (zaradi vročine in bolh) in puščica, ki v arabščini označuje WC, ki je kakih 200 korakov proč v puščavo. Če pa so vse tri sobe slučajno zasedene, je v Starem El Muradiju še prizidek. To so grobnice; prav takšne, kot so jih pustili faraoni. Malo zadušljive, na dnu ozkih in dolgih hodnikov, ki se nalahno pogrezajo. Niti ene grobnice ni, ki je gospodar ne bi poznal. To je dediščina njegovih prednikov!

Nekega večera je neki popotnik, zdravih lic, razcapan, v čevljih iz trave ter prašnim galabickom, prispel do gostilne v mestu mrtvih. Poleg sebe je položil bisago, se vsedel pod drevo in naročil kavo. Govoril je arabsko, kot vsi tisti, ki pijejo Nilovo vodo.

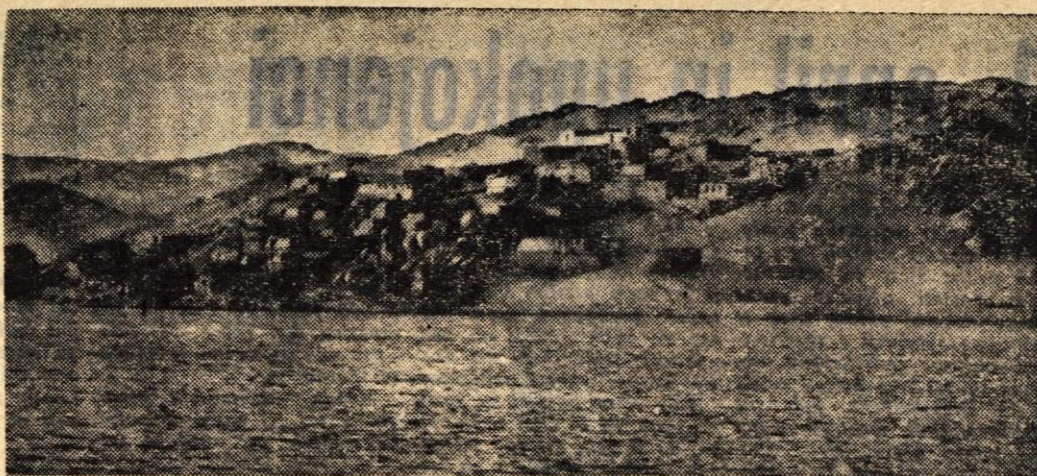
»Od kod prihajaš?« ga je vprašal Abd El Rasul.

»Kamor boš ti šel,« mu odgovori neznanec.

»Kaj bi rad?«

»Tvoj blagoslov.«

To so bile usodne besede. Ko je padla noč, je Abd El Rasul spremil moža v sobo. V prizidek. V grobnico. V tisto, kjer spimo nocoj mi. Obokana, nizka, s sledovi hieroglifov in fresk. Tukaj je postelja. V kotu pa stoji velik lončen vrč. Abd El Rasul se naslanja na zid in pritiska

Značilna vas na obali Nila

nanj z vso svojo težo. Velika skala zasenči svetlobo. Dih grobnice utrne lojeno svečo. Zopet prižgemo. Pogrezamo se v podzemlje. Ogibamo se škorpionov, pasti in jaškom, namenjenim tatovom. Gremo mimo prve sobe, druge, tretje. In nenadoma se vse zblešči pred nami: rubini, safirji, zlato. Koliko zlata! Ta posmrtna soba Derr El Baharija je tako prostrana, da so Amonovi svečeniki nagrmadili vanjo 60 sarkofagov s faraoni in njihovimi bojnimi zakladi.

Neznani popotnik je videl isto. Vzel je papirus, vrgel Abd El Rasulu nekaj novcev in izginil.

Grobnice, polne draguljev

Naslednji dan so poklicali pobožnega Abd El Rasula na Karakol — policijsko postajo. Tam je spoznal človeka s čevlji iz trave, preoblečenega v gospoda. V resnici je bil to asistent M. Nasperoja, direktorja muzeja za egipčanske starine v Kairu.

Tako je izbruhnila najbolj nenavadna novica stoletja o največjem arheološkem odkritju vseh časov. Aretacija Abd El Rasula, šefa roparjev nekropol — velikih pokopališč, je pomagala od-

Jasmina — domačinka ob Nilu v svojem belem oblačilu

kriti v grobnicah faraonov in zakladih iz Doline kraljev upodobljeno pettisočletno zgodovino Egipta. Ta izredni človeški podvig je bil napovedal že Champollion, ko je dešifriral prve hierogliffe, vrezane v skalo v obliki rože, ki bi jo bil neki Napoleonov raziskovalec skoraj strl z udarcem krampa. Že 5000 let so Abd El Rasulovi predniki, od očeta in sina, vsi roparji grobnic, modro črpali iz bajnih zalog teh posmrtnih svetišč. Iz njihovega neizčrpnega zaklada so prodajali dragulje drugega za drugim, vendar le takrat, kadar so bili v največji stiski. Razen tega pa niso niti za trenutek prenehali živeti kot modri kmetje z Nila, poganjati vodo, da se je vrtela noria, in kaditi pipo, na terasi, v senci visokega drevesa.

Pokrajina tod okrog še zdaleč ni izčrpana. Starešina v Gurnahu je predložil vladi nenavadno ponudbo: »Dajte mi denar za raziskovanje in odkril bom nove grobnice, morda prav tako bogate kot je Tutankamenova.«

Mesec se dviga nad veliko Tebansko pokopališče. Nocoj nam pod visokim drevesom pripoveduje El Murad, vnuk pobožnega Abd El Rasula, kako so tukaj Tutankomona, fantalina 18 let, Amonovi svečeniki umorili, ker je hotel ostati zvest čaščenju Atona, edinega Akhentonovega in Nofretetnega boga, ki sta bila njegova tast in tašča.

Rodila se je egiptologija

Egipčanska civilizacija, ki je tisočletja spala, se je prebudila ob zvoku topa. Pesek je prekril vse, tempelje, grobnice, zaklade, mumije in ogromne spomenike ter kipe. Komaj da so mislili, da obstajajo. Leta 1798 je 5000 Francozov pod poveljstvom generala Desaix šlo ob Nilu, ko so zasledovali zadnje mameluke. To je bila strašna ekspedicija: »Brez obleke in čevljev smo. Izgubil sem 1400 mož, več kot 100 pa jih je slepih,« je pisal Desaix Napoleonu. Z njim pa je bil majhen človek, star 51 let, Dominique Denon. Vseh 11 mesecev je Denon neprestano beležil, delal skice in mlo prosil Desaix, da bi hodili počasneje, da bi mogel več odkriti. Ko je ta učenjak oddal svoje poročilo v institutu, se je rodila egiptologija. Od takrat je že stotine ljudi hodilo po poti Nila, med njimi Champollion, odkritelj hieroglifov, Mariette, Maspero. Vendar še danes ni nemirni puščavski pesek izročil vseh svojih skrivnosti človeku. V dolini, ki jo bo kmalu zalila voda, je še celih 50 km popolnoma neraziskanih. V vseh deželah po svetu se je razširila kampanja, da bi pesku iztrgali zaklade, ki jih skriva, še preden bodo za vedno izginili pod vodno površino.

Priredila: TONCI JALEN

1. april in upokojenci

S kolegom Tarnoslavom sva sedela ob skodelici »turške«. To je sedaj najcenejša pijača, odkar so cene uvoženi kavi tako padle. Sicer pa mora sedaj postati uživalec prave kave sleherni občan, sicer se ne more okoristiti z ugodnostmi znižanih cen. Seveda, komur so pri srcu koristi ostale naše prehrabene industrije prehrabenihi predmetov, kot na primer proizvajalcev cikorijske »Divke«, temu bo nekoliko tesno pri srcu, če se bo namerikal izneveril tem izdelkom, vendar trgovina je trgovina, klobase so pa klobase. Slednje so vsaj za upokojenca, kar se cene tiče, zaenkrat nedosegljiv prehranbeni ideal.

S Tarnoslavom sva torej srečala pocenjeno »turško« — pocenjeno le v surovem stanju, v kuhanem stanju je ostala cena nespremenjena — ter gruntala, kaj bi bilo najbolj primerno za prvoaprilsko šalo. Karkoli je pogruntal Tarnoslav ali karkoli sem pogruntal jaz, vse se nama je na koncu zdelo tako verjetno in možno, da sploh ne bi predstavljalo prvoaprilske šale. Dandanes se gode po svetu tako čudovite reči, da bi jih nekoč smatrali za najbolj neumno aprilske potegavščine, danes pa so na dnevnem redu. Le pogledite! Kdo bi nekoč verjel, da posluje to ali ono podjetje tako imenitno, da izkaže kar okroglo milijardo

izgube, pa še vedno živi in celo deli dobiček. Ali pa, da je klub računovodstvom, knjigovodstvom, kalkulacijam, družbenemu knjigovodstvu, reviziji in vsem ostalim najpreciznejšim predpisom, uspelo temu ali onemu, tukaj ali tam, »obrniti« podjetje za sto, dvesto, štiristo in več milijonov.

Kdo bi ne smatral za aprilsko šalo, če bi čital v časopisu, da je cela armada piščancev, štirindvajsetisoč po številu, romala v crknenem stanju na gnojišče. Kaj, ko bi poskusili na tistem gnojišču posaditi jajca? Morda bi nam pa uspelo odkritje, da se dajo jajca pridelovati tudi na ta način? No, pri teh nesrečnih piščancih sva se ustavila s Tarnoslavom in skušala »strokovno« ugotoviti nastalo škodo. »Štirindvajsetisoč piščancev — sem pričel — če bi bili enodnevni, bi jih lahko prodali po osem kovačev. To znaša milijon 920.000 dinarjev. Ali pa — je povzel Tarnoslav, če bi bilo vsaj polovico putk, bi v enem letu znesle vsaka po 200 jajc, krat 12.000, je skupaj dva milijona štiristotisoč jajc, po najnižji ceni 25 dinarjev, to se pravi, da bi dobili samo za jajca 60 milijonov.«

Lahko bi pa še bolj umno gospodarili — sem povzel jaz »strokovno« besedo. Pozreji, če bi teh dva milijona štiristotisoč jajc vložili v inkubatorije,

bi se zvalilo ravno toliko piščancev, ki bi jih prodali po osem kovačev, kar bi nam vrnilo celih stotindvajsetdeset milijonov dinarjev. »Ja, poleg tega bi pa še prodali tistih 24.000 piščancev vsaj po 500 dinarjev, kar znese spet dvanajst milijonov« — je pristavil Tarnoslav.

Menda sva postala precej glasna pri tej najini razpravi, kajti ljudje pri sosednjih mi-

zah so se pričeli ozirati na naju. Hitro sem poklical strežajko in plačal za oba dve »turški«, potem pa sem dregnil greva. Ko sva odhajala, naju je spremljal gromki smeh gostov. Na cesti me je vprašal Tarnoslav: »Ti, kaj pa so se tako smejali, ko sva odhajala? Ali je kaj narobe z najino obleko?« »Ne, sem mu rekel, več po mojem so se smejali najini kalkulaciji. Več, crknenih piščancev ne moreš prodati, crkneni piščanci ne nesejo jajc in zato se tudi razmnoževati ne morejo.

LIPE

Butale na Gorenjskem

MILČINSKI - NOVAK

Kako so si Butalci omislili demokracijo

Kogar koli je turista zaneslo med Butalce, vsak jih je hvalil na glas: »Gnoja da imajo dosti po pisarnah in visoko postrežnino, niti jim ne manjka lukenj na cesti in polnih avtobusov — kakor v paradizu da žive; samo demokracije da nimajo prave.«

Taka hvala je Butalcem dobro dela. In so dejali: »Ko imamo obilno vseh drugih dobrot, ni vrag, da ne bi dobili še demokracije, kolikor treba — za kredit je na prodaj vse! Potem bomo v Butalah brez napake!«

Pa je naneslo in so praviti slišali o tujem mestu, da imajo tam politično šolo, v tej šoli da je toliko slišati o demokraciji, da jo kar v sodih prodajajo kakor kisljo zelje.

Pa so sklenili in s sodom tjakaj poslali štiri može, da kupijo vedro demokracije ali dve, kakor bo kazala cena. Peljali so se s tovrnjakom, oškropljen je bil z lužami butalskih poti, veselo so mu po butalskih cestah pokali amortizerji.

Pripeljejo se v mesto, ustavijo pred prvo restavracijo, povedo, da prihajajo iz Butal in barajo, kje bi bila na prodaj demokracija. Toda so dejali, da mora biti prava; dobra demokracija, drugače je ne kupijo.

Se čudi glavni natakari, ali je mogoče, da so iz Butal! Kolikšna postrežnina za njihovo restavracijo! In da niso mogli bolje zadeti, nego da so se ustavili tukaj: postregel jim bo z demokracijo najboljše vrste in bo pol zastoni.

Povabil jih je v sobo za posebne goste in ukazal natakari, da slavne tovaršice gospode dobro postreže.

Tačas pa, ko jim je natakarija stregla, sta glavni natakari in direktor ročno ujela miš v shrambi restavracije, jo izpustila v sod na tovrnjaku in sod zamašila. In so bili potem občani iz Butal prav zadovoljni z računom za demokracijo. Bali so se, da bo pri današnjih cenah dražja.

Podpisali so naročilnico in dejali, da bodo še prišli, če jim bo demokracija zopet pošla.

Sedli so v tovrnjak in veselo odhupali.

Srečno so prihupali v Butale. Sredi Butal so se ustavili. Kakor je bil ukazal župan, so bili zbanji vsi direktorji in so bili navzoči tudi butalski občinski uslužbenci in birokrati — ti so demokracije najbolj potrebni, je dejal, ti naj je bodo prvi deležni.

Povzpeli se je župan na tovrnjak in dal z roko znamenje, pa so zahupali avtomobili in zaigrala godba »Svobode«. Tisti hip je župan odmašil sod, da pogleda noter, pa je prestrašena venkaj šinila miška, zadela župana naravnost v brk in po županu smuknila na tla, skozi kričee tajnice jo je preko prehoda za pešce ubrala naravnost v občinske pisarne.

Butale so strmele, stare in mlade: »Joj, ojoj, takšna je demokracija! Pa je demokracija resnično demokracija! Najprej je poljubila župana, to se spodobi, in se ni potem prav nič premišljala, kam naj gre — v občinsko hišo je šla, tjakaj spada!«

To je bilo jako všeč vsem Butalcem in so bili ponosni, da imajo demokracijo tako demokratično.

Pa so imeli pri tej kupčiji še posebno srečo, kajti ni trajalo dolgo, pa je imela demokracija mlade in je demokracije bilo dovolj po vseh Butalah.

Na kakšna viža se lahk kozla ustrli

Kozla se lahk ustrli s puša, to se zastop. Po navad to delaja jagri, k maja zato bukuce, de jim ubedn neč na more. Nagaja jim lahk sam kozu, k se na psti ustrlit. Na ta viža sa jagri ulikat ob patrončke pa ob kozle, uržah, de ga po jag na zob deja, j pa še zmiri, tud če ubedn kozu na pade.

Po kransk se pa kozla lahk tud na druga viža ustril. Za taka viža al pa sorta strelajna ni treba puše pa municije pa tudi t prauga kozla ne. Ja, če j tak, j pa res mal čudn, de se glih tak da strelat. Ja, pa se da.

Recima, de kešn koj tist dan, k colnga dobi, kešna reč kup, k ja splah na nuca, konc mesca j pa na pol lačn, pa še cigarete fehta. To se prau, de j kozla ustrelu, k j tistu kupu.

Al pa recima, de mulc, k s frača strela, šipa ubije, mama pa pol more tista šipa plačat, se tud prau kozla ustrlit.

Al pa recima, de j firma pa de ta firma use sorte reči voz sam pa ke, pa tud ldi. Zdej j use glih, če ldi že na voz posebn lpo. Ta glaun je, de jih voz pa de s tem še kar dober gvira. Pol pa na enkrat pride en čudn veter k ena čudna moda zbog pernese. Ta moda komandira, de more ta firma h en drug veči firm jet. Ta ta več firma tud po enmu velkmu mestu ldi sam pa ke voz, pa prauja, de se to na obnese preveč. Na zuni en cajt zgleda use lpo pa fajn, ta frohtne pa ta druge automobile prefarbaja, pa nova firma gor nane pa na kanlijske urata naštimaja pa prauja, de bo zdej, k sa ukap šli, ulik boli. Pol j pa en cajt use tih, ubedn neče neč rečt, a j res boli al ni. Se zastop, de j za kešnga tud lahk boli, gvišn j pa tud lahk za kešnga slabi.

Pol pa na enkat poč, pa prauja, de greja narazn, de na ubena viža na kaže bit ukap, de j bel pametn pa fajn bit sam pa tak naprej. Pol pa sejeja, pa gruntaja pa se greja ene sorte volitve, pa na konc stuhtaja, de j res bel pametn narazn jet. Pa spet kupja nove table za na kancelija pa avtomobile spet farbaja pa tak naprej. To se prau, de glih tak trackaja ket tist, k sma ga bel spredi mal opisal.

Sam jest na vem, a se žiher reče, da se to tud prau kozle strelat, a se na sme. Bama vidl.

SMOJKA

April

Rajtam, da ne boste ob tej moji temi preveč resni, saj 1. april je pač več ali manj dan norčavosti in potegavščin. Ne zamerite mi, če trdim to, da je zadnje »cajte« pri nas 1. april prav pogosto, da je že kar težko ugotoviti, kateri dan v letu ni 1. april. Posebno na raznih sestankih in zborih volivcev je toliko prvih aprilov, da bi z njimi »naflikali« lahko celoten klegar — ja, ja, nekaj bi jih pa še ostalo. Mogoče bo kdo dejal, da malo preveč pretiravam — pa ne, res ne. Samo nekaj primerov vam bom naštel pa boste videli, da imam prav, oz., da je prvih aprilov res celo leto zadosti.

Prvi april se že smatra, če vam reče:

dijak: v polnem avtobusu, vlaku: »Izvolite se vsesti!«
sofer: Nisem zaužil nobenega alkohola!

prodajalec: Lahko si boste nabavili vse šolske knjige pred začetkom šolskega leta.
pek: Ali vam lahko zavijem kruh?

frizer: Prosim, samo minuto potrpljenja!

mesar: Tujim turistom: nimam kosti, al' vam lahko dam nekaj jetric, pljuč k mesu? — domačinu: kolega, al' ti h kosti lahko dam malo mesa?

servisni delavec: D bite lahko vse rezervne dele, popravljamo vam točno in solidno brez garancijskih listkov.
ambulantna sestra: Ordiniramo brez protekcije in brez tekočih števil.

občinski uslužbenec: Volivci s dvorano napolnili do zadnjega kotička.

obrtnik: Ne morem poravnati davkov.

zabušant: Imam voljo do dela.

turistični referent: Vse je pripravljeno za sprejem prvih turistov.

referent sprejemnega urada: Nobene protekcije več pri sprejemanju delavne sile, pa če intervenira sam »bog etac.«
direktor: Ne vem, kako smo delali z izgubo, saj je naš blagajnik imel vedno polne žepce denarja.

kmetijski referent: Imamo 6000 traktorjev — imamo »fabriko traktorja i mašina« — nimamo pa rezervnih delov.

socialni referent: Povišali in izplačali bomo upokojemcem pokojnino (to je do sedaj najdaljša prvoaprilska potegavščina).

Še in še bi lahko našteval prvoaprilske, ampak če se spomnim, da me tud' za prvi april obiščejo inkasanti s svojimi solidnimi računi: za radio, vodo, časopis, stanovanje, garažo, televizor, takrat pa ugotovim samo to, da se pri teh računih

1. APRIL NEHA

GREGA

Svojega brata je potegnil iz kupa mrličev

(II. nadaljevanje)

Taborišča so bila vse bolj polna. Vsak dan so znova pripeljali nove žrtve. Niso vedeli, kam z njimi. Taborišča so bila natrpana do kraja. Mrličev je bilo vse več in prav neznosno je bilo. Ljudje so masovno umirali od lakote, si iskali hrane in se prebijali skozi življenje, kakor so vedeli in znali. Rešitve niso videli nikjer. Pojavile so se bolezni: kuga, tifus in še cela vrsta drugih. Obdržali so se le tisti, ki so bili fizično odpornejši.

Ludvik Demšar je bil v Dachau že več kot poldrugo leto. Dela v tovarni mesnih konzerv »Divji konj« je kmalu zmanjkalo. Zato so močnejše ljudi porabili za težja in nevarna dela. Med njimi so bila tudi najbolj umazana. Zato so Ludvika in še nekatere njegove sotovariše poslali na delo na najbolj umazano mesto nacistov, to je pred sam krematorij. Nemci so se v tem času že zavedali, da se morda zna zgoditi, da jim bo začela teči voda v grlo. Zavezniki so vse bolj prodirali proti Nemčiji, saj so zavzeli že Francijo, Nemčija pa je postala vse manjša in manjša. Treba je bilo zgraditi utrdbe, bunkerje, da bi se lahko branili. Nekaj časa je Ludvik gradil bunkerje. Tu so bili logoraši toliko na boljšem, da so jim nacisti preskrbeli vsaj malo več hrane. Zavedali so se, če jih ne bodo hranili, ne bodo mogli delati in sami bodo šli slej ali prej v pogubo.

Ko so bili bunkerji zgrajeni, je Ludvik Demšar prišel neposredno v krematorij. Logoraše so za delo v krematoriju posebej pripravljali. V krematoriju sem vozil naprej koks v peči in odvažal pepel požganih mrličev. To je bilo zame najbolj umazano delo. Bilo mi je neskončno hudo, saj sem bil tedaj v najlepših letih življenja. Na to so nas z vso grobstvo prislili. Nič koliko jih je pri tem končalo prav v krematoriju. Sprva so 4 peči v dachauskem krematoriju lahko »požirale« ljudi, toda kasneje so se mrlič

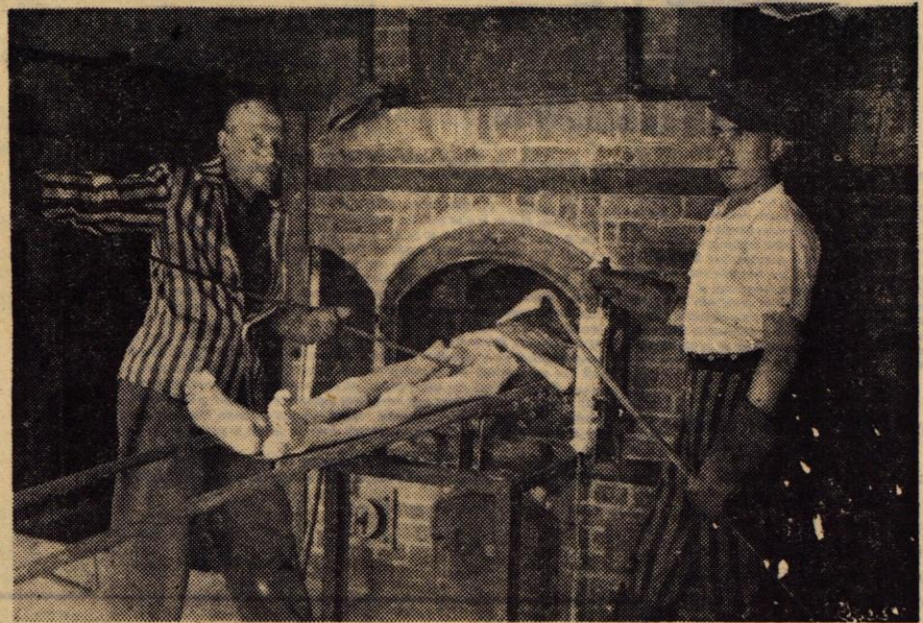
čili kopičiti povsod. Nazadnje smo bili tako zaposleni, da smo delali noč in dan brez počitka. Vsaka dva dni sem si vsaj malo odpočil. Toda to na nenavaden način: vlegel sem se v krsto, v kateri so nam pripeljali mrličev, in se pokrili s pokrovom ter malo zadremal. Lahko bi se zgodilo, da bi »krsto« odnesli in jo zakopali z menoj vred. Toda, to sem sedaj veliko lažje prenašal, saj sem tako in tako računal, da ko bomo pokurili vse žrtve nacizma, bomo prišli na vrsto tudi mi.

»Brata sta prišla za menojo«

»V januarju leta 1944, so internirali tudi oba moja brata, in sicer Avgusta in Rudolfa. Najprej sta oba prišla v Dachau, potem pa so Rudolfa poslali v taborišče Markirch, Avgusta pa v Buchenwald.«

Toda Ludvikov brat Avgust je kmalu postal žrtev nacizma. Ustrelili so ga in pripeljali nazaj mrtvega v Dachau.

»Ko sem naslednjega dne zjutraj prišel na delo, nas je čakalo spet, kot običajno, kakih 400 novih mrličev. Najprej smo jih morali vse sleči. Obleka je šla v desinfekcijo, da bi jo lahko nosili drugi jetniki. Ob prvem, ki sem ga potegnil iz kupa mrličev in ga začel slačiti, so me spreletevali čudni občutki. Ustrašil sem se. Pa menda ni to naš Gustl, sem si dejal. Že iz otroških let sem se spomnil,

Tudi to fotografijo je Ludvik Demšar (na levi) vzel in skril takrat, ko je kuril nacistični arhiv koncentracijskega taborišča Dachau

da je imel rdeč madež na koži na roki. Sprva nisem bil popolnoma prepričan, ali je res, ali ne. Pogledal sem mu še zobe in videl, da ima spodnji zob odlomljen. Tega je imel že doma in to je bil tudi zadnji dokaz. Ko sem ga hotel popolnoma sleči, so me ne vem zakaj — poklicali na drugo delo.

Njegovega brata so slekli drugi. Mrličev so vozili in vozili pred krematorij. Peči niso vsega prenesle. Zato so se nacisti odločili, da je treba žrtve čimprej zakopati. Naložili so jih na voz, prav tako tudi Ludvikovega brata, in jih odpeljali na hrib. Tam je skupina 70 ljudi že kopala jame. Med njimi je bil zakončan tudi Ludvikov brat Gustl, kakor ga imenuje.

Zgodilo se je nekaj strašnega

Tudi Ludvik je pomagal voziti mrličev, žrtve nacistov, na hrib nedaleč od Dachaua. Po 25 so jih naložili na voz.

Tistega dne so peljali trikrat.

»Ko smo tretjič pripeljali na hrib pred jamo, so mene nacisti s tovarišem poslali po lestvi v jamo. Spogledala sva se in nisva vedela zakaj. Ali naju bodo za kazen živa zakopali? Odredili so nama delo. Skladati sva morala mrličev drugega poleg drugega. Dva pa sta jih metala v jamo. Tu pa se je zgodilo nekaj strašnega. Eden od obeh, ki sta metala mrličev v jamo, je perzgodaj spustil žrtev, tako da je truplo poleg mene priletelo na glavo. Naenkrat sem ves njegov zdrob dobil v glavo. Bil sem krvav in umazan. Truplo so namreč prej secirali in so slabi šivi ob udarcu popustili. Držal sem za prta usta kolikor sem mogel.

Nekaj dni se hrane nisem pritaknil.«

Ludvik je moral veliko prestat. To so samo drobne zgodbe izmed nešteti. Vsega se še živo spominja in rad pripoveduje o tem otrokom in vsakemu, ki ga obišče. Moral je spet nazaj k umazanemu delu. Niso mu prizanesli. Saj si je po eni strani s tem iz dneva v dan reševal življenje.

»Nekega dne, že proti koncu 1944. leta, ko so se bližali že zavezniki, sem delal v krematoriju. Med drugimi mrličev so pripeljali tudi mrtve novorojenčke. Štiri sem prijel za nožice in jih potisnil v peč. Ko se danes spominjam teh dogodkov, mi postaja strašno, vendar človek in nihče drug ne prenese toliko.«

Pripoveduje LUDVIK DEMŠAR

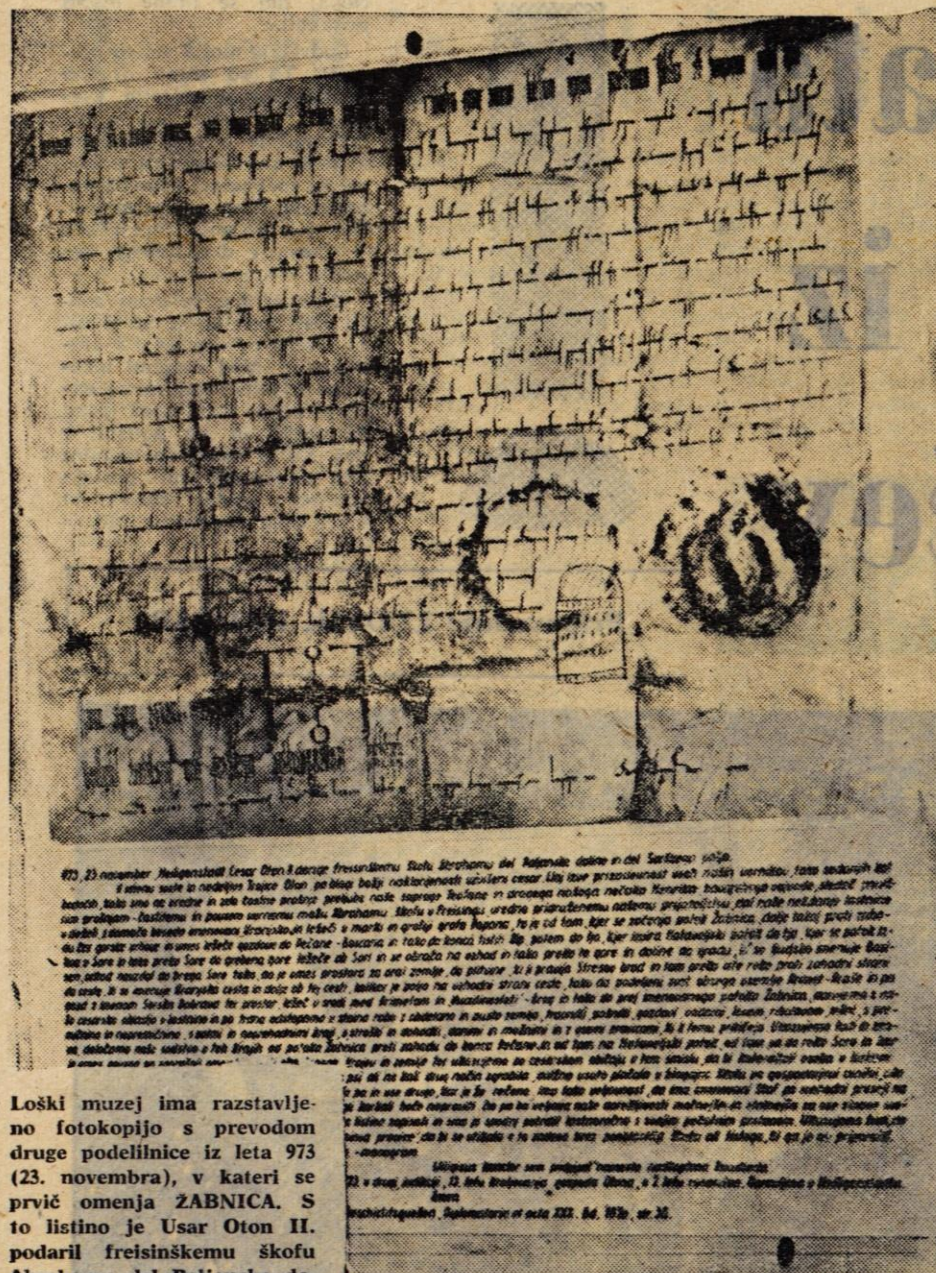
Teden dni je kuril arhiv

Proti koncu vojne, ko so nacisti videli, da so že poraženi, so cele kompozicije vlakov stale na dachauski železniški postaji. V vagonih so bili sami mrličev. Niso jih več žgali v krematoriju, ker ni bilo časa. Treba je bilo zbrati sledove. In prav Ludvik Demšar je bil tisti, ki je sedem dni kuril nacistični arhiv iz Dachaua. Kar mu je tako prišlo pod roke, da ga ni nihče opazil, je skril in vzel. Toda nemogoče si je bilo kaj več prilastiti, saj so nacisti bdeli nad njim z brzostrelko. Ludvik ima doma polno škatlo dragocenih dokumentov in fotografij iz zločinskega Dachaua.

MILAN ŽIVKOVIČ

Prihodnjič:

KO SO PRIŠLI ZAVEZNIKI

Loški muzej ima razstavljen fotokopijo s prevodom druge podelilnice iz leta 973 (23. novembra), v kateri se prvič omenja ZABNICA. S to listino je Usar Oton II. podaril freisinskemu škofu Abrahamu del Poljanske doline in Sorskega polja (Foto: Franc Perdan)

Opravljenih bo preko 4000 pregledov

(Nadaljevanje s 1. strani)

delnice naše delavce in nameščence v dve veliki zdravstveni skupini. V prvo pridejo vsi oni, ki so bili ob pregledu zdravi, v drugo skupino pa vsi tisti delavci in nameščenci, pri katerih je bila ugotovljena katerikoli bolezen, zlasti obolenje srca in ožilja. Naš raziskovalni center za kardiovaskularna obolenja na področju Jesenic bodo zanimali v naslednjih letih samo tisti delavci, ki spadajo v prvo skupino, to se pravi tisto, ki so bili ob pregledu najdeni zdravi.

Sedež raziskovalnega centra za kardiovaskularna obolenja je na Jesenicah v Obrajni ambulanti Železarne. Pri preiskavah in raziskavah sodelujejo zdravniki obratne ambulante, Zdravstvenega doma in internega oddelka bolnišnice Jesenice.

Dr. MILAN ČEH

Slovarček krajevnih imen

V predzadnjem razmišljanju sem omenjal krajevno ime HRASTJE in sem ga uvrščal v skupino množinskih samostalnikov z rabo: v HRASTJAH, iz HRASTJA itd. Pripomnim pa naj, da je v rabi tudi oblika HRASTJE, HRASTJA in V HRASTJU.

Krajevno ime BODESCE je tudi množinski samostalnik ženskega spola. V zvezi s tem imenom naj opozorimo na značilen naglas s širokim in dolgim ē: BODESCE. Tako govorijo BODESCANI, RIBNJANI, SELANI, KORITNANI, medtem ko se sliši tam okrog tudi oblika BODESCE. Pridavek se glasi bodēški, bodēška cerkev, pa tudi bōdēška. Naselje ZASIP je kraj blizu Bleda. Prebivalci tega kraja so ZASIPLJANI. V narečju po vokalni redukciji izpuščajo nepoučeni in in tako dobimo obliko ZASPLANI. V rabi so tudi oblike V ZASIPU, IZ ZASIPA proti PODHOMU, medtem ko se glasi pridevnik: zasipljanski in zasipški. — Iz PODHOMA pridemo v GORJE. Ime je množinsko, ženskega spola: GORJE, iz GORIJ (v roditelju torej vrivamo vokal i), v GORJAH, proti GORJAM itd. Prebivalci tega kraja so GORJANI ali GORJANCI, pridevnik pa gorjanski. Za roditelja je v rabi tudi oblika IZ GORJAN. Majhno naselje blizu Bleda se imenuje SELO. To ime je srednjega spola v ednini in ga sklanjamo: SELA, NA SELU, prebivalci pa so SELJANI. Pridevniki so seiski, seljanski. Eno od naselij, ki so nekdanj sestavljala Bled, so ZAGORICE. Danes je samo še ZAGORISKA cesta, čeravno so prebivalci močno navajeni še na nekdanji izraz. V ZAGORICAH je bil rojen Blaž Kumerdej. Peljem se iz ZAGORIC proti ZELECAM, prebivalci teh naselij so ZAGORJANI in ZAGORICANI in ZELECANI, medtem ko sta znani obliki BLEJCI in BLEJČANI, BOHINJCI in BOHINJČANI. Eno od blejskih naselij je tudi RECICA. Vaščani, ki živijo na RECICI, so RECICANI. Za ednino so v rabi oblike ZAGORICAN, BLEJEC, BLEJCAN, BOHINJEC, BOHINJCAN, RECICAN, MLI-NAN itd.

Jože BOHINC

Prešernova spominska plošča na Dunaju

Spominska plošča na Dunaju

Poleg treh spomenikov (na Bledu, v Ljubljani in v Kranju) je še četvero hiš, ki nosijo spominske plošče z besedilom našemu Prešernu v čast. Te so: hiša rojstva v Vrbi, hiša smrti v Kranju, hiša v ljubljanski Rožni ulici, kjer je bil ustvarjen Sonetni venec, in pa stavba na Dunaju (Schlesingerplatz 4, v osmem okraju), ki stoji na mestu nekdanjega Klinkowströmovega zavoda, namenjenega vzgoji mladih avstrijskih plemičev.

Spominska plošča, ki je bila odkrita leta 1950, je ne le v čast Prešernu in njegovemu mlademu prijatelju Grünu, pač pa tudi v čast Dunaju, saj govori o plemenitem prijateljstvu med slovenskim in nemškim pesnikom, ki bodi vzgled sožitja med ljudstvi raznih narodnosti.

Napis na plošči je naslednji:

Den Völkern ein Vorbild
hier schlossen Freundschaft fürs Leben
FRANCE PRESEREN
der slowenische Dichtorfürst und
ANASTASIUS GRÜN
der österreichische Freiheitssänger
Wiener Verkehrrsverein 1950 Slavia
Viennensis

Po slovensko se ta napis glasi: Narodom za vzor sta tu sklenila doživljenjsko prijateljstvo F. P., knez slovenskih pesnikov, in A. G. avstrijski pesniški glasnik svobode; ploščo postavilo dunajsko turistično društvo v povezavi z dunajskimi slavisti leta 1950.

Kako je prišlo do odkritja te plošče in katere pobude so vodile avstrijske kulturne ljudi, da so počastili našega pesnika tudi v nemškem Dunaju?

Potem, ko je Prešeren končal na Dunaju tretji letnik filozofije, ki je bil pogoj za študij prava, se je na jesen leta 1822 vpisal na juridično fakulteto. Ker pa Knaflejeva štipendija, letnih 100 goldinarjev, ni zadostovala za drago življenje na Dunaju, je že iste jeseni sprejel tudi službo inštruktorja oziroma domačega učitelja v vzgojnem zavodu Friedricha Klinkowströma, ki je bil tedaj nameščen v Scheiblauevi hiši v Aleserskem predmestju. Prešernova služba je obsegala nadzor in pomoč pri učenju dvakrat na teden in pa vsako tretjo nedeljo. Ponoči je moral kot prefekt bivati s svojimi gojenci v isti spalnici. Za to delo je dobil lepo vsoto 300 goldinarjev na leto, prosto hrano in stanovanje.

Kljub vsem ugodnostim pa je že tedaj napredno mislečega in ponosnega Franceta bolel način, kako so v tem za-

vodu hoteli s pobožnostjo in licerizmom vzgajati bodoče izobražence. Lastnik zavoda je bil obubožani pruski plemič, a najbrž švedskega porekla. Bil je sprva protestant, a ko se je tej veri odpovedal, je v svoji ustanovi tem bolj ihtavo uveljavljal strogo katoliško vzgojo. Pač po pregovoru, da je »poturica« hujši od Turka...

Živeti v takem vzdušju za našega Prešerna pač ni bilo lahko. Saj so bili domači učitelji s Klinkowströmovim učilišču, udeleževati se vsak dan maše, večkrat iti k spovedi in obhajilu ter biti nasproti lastniku kar se da ponižni. Kot učenci tudi učitelji, ki jih je pač kot vzgojitelje plemiških sinov Klinkowström rad imenoval »Hofmeister«, niso smeli obiskovati gledališč ali čitati antične, renesančne in baročne pesnitve.

V tem mračnem okolju je bil za našega Prešerna edini svetel žarek prijateljstvo s šest let mlajšim gojencem, kranjskim plemičem Antonom Aleksandrom grofom Auerspergom (Turjaškim), ki si je pozneje kot pesnik nadel ime Anastasius Grün. France je v mladem grofiču vnel ogenj svobodoljubja, plemenitega humanizma in pesniške vneme. To, da je bil prav Prešeren tisti njegov vzornik, ki je razplamtel v njem pesniško iskro, je Anastazij Grün v poznejšem življenju nešteto krat poudaril in izpovedal.

Vendar je Klinkowström kmalu odkril, kako »pogubno« vpliva učitelj Prešeren na svojega gojenca Auersperga. Ugotovil je, da je mladi plemič prav v Prešernovi sobi čital grške in latinske klasike, pohujšljivega Bocaccia in podobne prepovedane knjige. Za takega »fajrastovskega« vzgojitelja v katoliškem zavodu ni bilo več mesta. Lepih dohodkov ni bilo več, pač pa je bilo več časa za študij in več svobode.

Ostalo pa je plemenito človeško in pesniško prijateljstvo med Prešernom in Grünom, med slovenskim in nemškim pesnikom, ki je trajalo vse življenje, Grünova zvestoba Prešernovemu spominu pa še po smrti našega pesniškega prvaka. 26. februarja 1849, tik po Francetovi smrti, je Grün objavil elegijo »Nachruf an Prešeren«.

Ko pa je Bleiweis zbiral prispevke za Prešernov grob, se je med prvimi odzval z visokim zneskom 20 goldinarjev prav Anton Aleksander grof Auersperg (Turjaški). Svoj dar je pospremlil z lepim, in toplim pismom, ki ga je v celoti priobčil »Ilirische Blatt« leta 1849 na str. 149.

V svojem obširnem pismu, naslovljenem na Slovensko društvo v Ljubljani, se ta, takrat Slovincem naklonjeni nemški grof navdušuje nad idejo, postaviti velikemu pesniku, tudi njegovemu učitelju in vzorniku, trajen in dostojen spomenik. Pravi, da se apelu ne odziva le kot rodni sin te dežele, pač pa tudi zaradi globoke hvaležnosti, ki jo osebno čuti do prijatelja svojih mladih let. Pravi, kako mu je Prešeren razžarel plemeniti plamen ljubezni do domovine, do človeštva, do svobode in do vsega lepega. Svoje pismo zaključuje z mislijo, da le poezija zmora pomiriti sprte svetove in človeštvo na novo preroditi. V tem duhu vidi najdragocenejšo zapuščino velikega pesnika svojemu narodu.

Leto po Prešernovi smrti, 1850, je Anastazij Grün izdal zbirko slovenskih narodnih pesmi v nemškem prevodu »Volkslieder aus Krain«. (Torej je bila dunajska plošča odkrita za stoletnico te zbirke, ki je zares pomenila prijateljski stik dveh kultur).

O tem zanimivem možu, ki je bil v prvih mladostnih letih eden najbolj naprednih in svobodoumnih avstrijsko-nemških pesnikov, še par besedi.

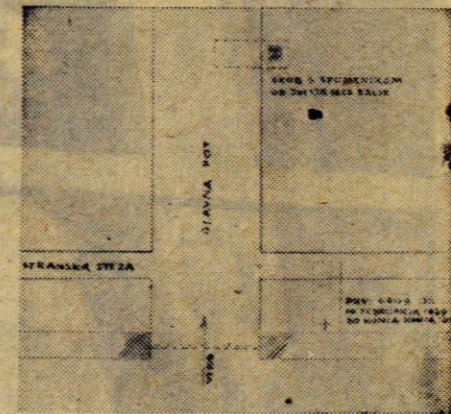
Anastazij Grün — 1806—1876

Anton Aleksander grof Auersperg, s pesniškim imenom Anastasius Grün (naš Prešeren ga je rad pikal z Zelencem!), je bil potomec kranjske veje Turjačanov. Rojen je bil leta 1806. v Ljubljani, umrl pa je leta 1876. v nemškem Gradcu. Prešeren mu je bil domači učitelj v Klinkowströmovem zavodu le v šolskem letu 1822-1823. Vendar je potem Grün zvesto spremljal Prešernovo delo in pesniško rast vse do leta 1849. Tudi osebno prijateljstvo se ni med njima nikoli skhalilo.

V letu 1830. je snoval mladi, poetsko navdahnjeni plemič zaradi rodbinskih zahtev prevzeti upravo graščine Thurn am Hart (Srajbarski turen) pri Krškem Leskovcu. Sedaj je prišla nova priložnost, da se je v Ljubljani in na Smoletovem gradu Prežaku pod Gorjanci srečeval s prijateljem iz dunajskih let. Ko pa se je Grün v tem času resno lotil prevajanja slovenskih ljudskih pesmi v nemščino, so se odnosi med obema pesnikoma poglo, bili. Kako je Prešeren spremljal Grünovo pesniško delo, nam priča tudi njegov prevod Grünove »Venetianer Trias« (Beneške trojke), ki pa ji je dal naslov »Tri želje Anastazija Zelencea«.

Grof Auersperg je svoja leta sicer preživel v Ljubljani, na jesen svojega življenja pa v nemškem Gradcu, vendar je bil čustveno zelo navezan na našo Dolensko, kjer so imeli Turjačani večino svojih posestev. Srajbarski turen stoji še danes primerno ohranjen in služi za stanovanja zasebnikom. Grad je bil znan že v času kmečkih uporov in stoji sredi vinorodnih gričev Goleka, Nemške gore in Tršljavca nad Leskovcem. Tu si je Anastazij Grün zaželel tudi zadnjega počitka. Nad gradom, v gojenem gozdiču, so kmalu po njegovi smrti v Gradcu dne 12. septembra 1876. zgradili grobovi svojih mavzolej-grobnico in prenesli pesnikove zemске ostanke v tudi Turjačanom ljubo slovensko deželo.

CRTOMIR ZOPC

Skica prikazuje, kje je prvotno bil Prešernov grob v Kranju (desno spodaj) in kje je zdaj (v sredini zgoraj). Skica je iz tehničnih razlogov izpadla v prejšnji številki Panorame

A. A. BEG

Počasi se je obrnil, odšel nalašč do vrat, jih odprl, oglašil se je zvonec, pustil je, da je dolgo predirljivo zvonil, dokler Franziska ni odšla mirno skozi vrata, potem jih je skrbno zaprl in zvonec je utihnil.

Ko je šla mimo, ji je strpal denar v žep. Moričev denar. Brezhiben splav na moričev racun.

»Hvala!« je rekla Franziska. »Hvala vam.« »Ni kaj hvaliti,« je odgovoril Kramer. »Ogabnemu Zidu sem z zadovoljstvom pobral nekaj denarja.«

Franziska je obstala. »Mar je Zid?« je vprašala.

»Kajpada,« je dejal Kramer, »niste prebrali imena na vratih? Aldo Lopez, Lopez je značilno benečansko židovsko ime. Maransko ime.« V Kramerjevem spremstvu je odšla dalje. Tako, Zid. Shylokv v Benetkah. Morda ima hčerko? Hčerke bržkone nima, sicer mi ne bi ponudil osemnajst tisočakov. Morda pa jo le ima. Shylock je storil vse le zavoljo svoje hčerke. To je vseeno. Sio je le za Kramerjevo preganjanje Židov. In pri tem sem sodelovala.

Ni vedela kam naj gre, zato se je prepustila reki ljudi. Med njimi sem varna pred Kramerjem. Sla sta po Mercerii, zanašala ju je nazaj, in prišla sta do San Marca. »Imenitno ste me izbežali,« je rekla, ko sta stopila na trg. »Izbežali ste mravljo iz mravljišča. Cestitam.«

Odkimal je. »Benetke niso mravljišče,« je rekel. »Stavil sem pač na Mercerio. Ljudje vselej hodijo po Mercerii.« To je proglasil, kot da gre za zakon. Potem je dejal: »Pojdiva h Quadriju. Pogovoriti se morava. Zaman, da bi se branila. Tako mu je sledila, odšla sta pod oboki, pri Quadriju je bilo skoraj prazno, sedla sta k mizi pri oknu, Franziska je strmela skozenj v beli zrak, po katerem so ljudje hodili sem ter trja kakor sence, kринke, kakor beneške maško-

re na sivih rokokojških okrasnih v Antico Cafe Quadri, pod katerimi je sedela, da bi poslušala Kramerja. Naročila je čaj, da bi se ogrela, Kramer pa je izbral steklenico piva, tokrat sicer brez pohlepa; Franziska je drhte opazovala hladno mrežo, ki je pretkala kozarec s pivom, ledeno peno, ki jo Kramer naglo osrebal.

»Le dve možnosti ste imeli, da bi zapustili Benetke,« je stvarno pojasnil, ko je odložil kozarec, »železniško postajo ali taksije pri Piazzale Roma.« Napravil je premor. »Slišal sem, da vas nameravajo tam pričakati fantje,« je nadaljeval. »Luigi in nekaj drugih od sinoči, izzvati so nameravali majhen izgred, žirgati so vam hoteli torbico ali storiti kaj podobnega, da ne bi mogli odpotovati. Prišlo bi do policijske preizkave in stati bi morali tukaj. Tle fantje storijo za denar skoraj vse.« Zamisljeno je rekel: »Nočete delati.« Spet je popil požirek piva. »Toda jaz sem stavil na Mercerio. Pravzaprav sem vam želel prihraniti takšno nevarnost.«

»Najlepša hvala,« je rekla Franziska. »Čudovito ravname z menoj. Ne boste poklicali ubogih fantov, pa jim povedali, da ni treba več čakati.«

»Nobenih stikov nimam z njimi,« je rekel Kramer, »in vrhu tega vas morda ne bom mogel odvrniti od misli, da boste odpotovali.«

»Kar poskusite,« je odgovorila. »Kaže, da vam dosti pomenim. In očito veste marsikaj o meni. Vedeli ste, da nameravam prodati nakit. Saj menda niste pomislili, da ga bom morda kupila.«

»Prav slabega zaščitnika ste si izbrali,« je rekel Kramer.

»Saj ni moj zaščitnik. Le možki, ki se je poudil, da bi mi pomagal.«

mlada rast

Srečanje z očetom

Moj rodni kraj je Maribor. Tam sem se rodil in živel dvanajst let. Potem sem se zaradi porednosti moral preseliti v Preddvor, kjer sem še vedno. Vse do letos še nikoli nisem videl očeta. Le z mamo sva si redno dopisovala. Nekoč mi je pisala, da je prejela pismo od očeta, ki je obljubil, da naju obišče. Tega seveda nisem verjel.

Bil je praznik. Pričakoval sem mamo. Vendar je z avtobusom ni bilo. Nekaj časa sem stal na cesti in čakal, potem pa sem se vrnil v dom. Po cesti je pripeljal črn avto, ki pa v meni ni vzbudil pozornosti. Obrnil sem se in zagledal mamo, ki je tekla za menoj. Nekaj neznanega me je poglalo, da sem kar planil k njej. Bila sva zelo vesela. Opazil sem moškega, ki je hitel proti nama. Mama se je obrnila in rekla:

»To je tvoj oče.«

Počasi sem mu stopil nasproti. Srce mi je razbijalo kakor še nikoli. Očeta sem objel in nisem se mogel premagati, da ne bi zajokal.

Skupaj smo se odpeljali na Bled, kjer smo preživeli nekaj srečnih ur.

Tako je bilo moje prvo srečanje z očetom.

Boris Črešnik, 6. raz.

Dva dni kuharski vajenec

Rad sem opazoval mamo, kadar je kuhala. Vedno se mi je zdelo, da kuhati res ni nobena umetnost in da zna to pač vsakdo. Malo pomešaš, včasih prestaviš kak lonec, pa je jed gotova. Kaj kmalu je prilika nanesla, da sem moral sam prijeti za kuhalnico.

Bilo je lani. Mama je zbolela. Tisti dan me je zaskrbelo, kdo bo kuhala. Spoznal sem, da kuha ni lahka stvar. Če sem hotel jesti, sem si moral skuhati sam. Mama mi je svetovala, naj skuham ješpren.

Ujel sem le besedo ješpren in že nisem več poslušal, koliko ga moram nameriti. Nasul sem ga v lonec, pa se je izkazalo, da ga je preveč. Čim dalje se je kuhala, tem več ga je bilo. Lonec je postal premajhen, moral sem poiskati večjega.

Opoldne je bilo ješprenja, da je bilo jo! Pa ne samo da ga je bilo preveč, tudi prismodil se je. Opoldne so vsi vihali nosove, jaz pa sem prišel do spoznanja, da kuha ni zame, še manj pa jaz zanjo.

Drugi dan je bila na vso srečo sobota. Po maminem navodilu sem skuhal krompirjevo juho. Ko sem naredil prežganje, je bilo to resnično »prežganje.« Spet so vsi godrnjali. Na moje veliko veselje se je popoldne vrnil oče. Ko me je zagledal pri štedilniku, je zavpil:

»Za božjo voljo, kaj pa delaš? Rajši pomij posodo, potem pa se spravi k zvezkom!«

Takrat sem ga zelo rad ubogal. Še danes raje pomivam posodo, kot pa, da bi moral kuhati. Lonec zopet predstavlja mamo, kuha je špren in dela prežganje.

**Franci Polak, 7. raz.
os. šole Preddvor**

Zgodba voznika Jureta

Bilo je leta 1943.

Partizani so bili na položaju blizu Nanosa. Čakali so patruljo Nemcev. Vodnik Franc je dobil nalogo, da mora najti dva voznika za prevoz hrane in opreme. Našel ju je v bližini vasi. To sta bila kmet Janez in Jure. Jure je bil gluh in star. Zapregla sta živino v voz in jo pognala po škrbati cesti proti gozdu. Med potjo se je zgodila huda nesreča. Juretov voz je zadel ob mino na poti. Voz je vrglo v zrak. Jure pa je srečno odnesel celo in zdravo kožo.

**Ignacij Posega,
3. razr. osn. šole
Vipava, št. 115**

Srna

Imeli smo športni dan. Učenci so v gozdu našli malo srno, ki se je zapletla v trnje. Zasmilila se jim je in vzeli so jo s seboj. Tovarišica vzgojiteljica je zanjo kupila dudko. Pila je mleko iz stekleničke kot majhen otrok. V kotu smo ji uredili ležišče. Nanesli smo nekaj slame, da bi živalca počivala na mehkem.

Sošolci so obvestili tovariša miličnika, da so v gozdu našli srno. Izročiti smo jo morali lovcu. Bili smo žalostni.

**Zinka Elmazovič,
4. razred**

Kako nekatere živali vidijo svet

Z očmi odlično vidijo ptice roparice, orli, sokoli itd. Z nosom »vidijo« psi; z vonjem namreč razpoznajo okolico, ljudi in vse ostalo. S sluhom »gledajo« kokoši. Zato kura vedno kokodaka, kadar vodi svoja piščeta. Brž ko nekje pišče začivka, se kura vsa

nasršena vrže na tisto stran. Po glasu pozna vse svoje mladičke. Toda, če damo pišče pod steklen zvon, iz katerega kura ne more slišati čivkanja, gre poleg zvona popolnoma ravnodušno, čeprav z očmi piščanca vidi.

Ne ve, da je njen, ker ne sliši njegovega glasu.

Klop pozna samo tisto, kar ga draži: svetlo-temno, toplo-hladno in en sam duh, to je znojno kislinno sesalcev — znoj, ki ga vodi tja, kamor se lahko vpije v kožo kakšne živali ali človeka.

Uničevalci starih svetov

Tako, kot ima filmska umetnost svoje »nove vane«, ima tudi filmska industrija svoje. Petdeseta leta so bila leta westerna, kavbojk in indijanaric. Novo desetletje pa je na najboljši poti, da postane desetletje spektakla, točneje-zgodovinskega spektakla. Namesto streliv pištol in junaških pušk odmevajo v polnih kinodvoranah kriki že tisočletja mrtvih množic in bobnenje skalovja in zidovja, ki ga rušijo mišičnati junaki.

Spremenili so se filmski junaki, spremenil kraj in čas dogajanja, toda bistvo je ostalo isto: junaštvo, moč in slava. To je tisto, kar hoče filmsko občinstvo videti v filmu, ne pa resnične prepro-

Bodočnost v preteklosti

Razlog, da smo posneli »Propad rimskega cesarstva«, je v tem, da je danes še prav tako sodoben, kot je bil v času, ko je Gibbon (op.: avtor najboljše angleške zgo-

Piše režiser
Anthony Mann

bilo nekaj nenavadnega. Imel je dva otroka. Njegov sin, Commodus, je rušil vse, kar je ustvaril Mark Avrelij — in to je bil začetek konca; sledilo je trideset cesarjev Rim je postal vojaška diktatura. Njegova hči Lucilla pa se je z vsemi močmi borila za vse, v kar je verjel Avrelij in si skoraj prizadevala ustvariti z njim nekako Vzhodno cesarstvo. To je zgodba neke družine, postavljena pred mogočno ozadje Rima, ki ga je začel razjedati propad. Naša tema je misel, da nobene civilizacije ne more uničiti neka zunanja sila, ampak je izvir uničenja vedno v njej sami.

Preproste človeške dimenzije

V prvem delu »Propada rimskega cesarstva« sem se posvetil risanju oseb v njihovih preprostih človeških dimenzijah — spoznavamo ljudi pri stvareh, ki so jih v tistih časih počenjali: pri žrtovanju ptice ali pri vsakdanjih opravilih, ki jih tudi mi danes opravljamo. Potem pa preidemo v spektakel, toda čisto drugače, kot bi pričakovali. Zakaj Mark Avrelij postane cesar rimskega imperija v gorah, med vsemi različnimi bojnimi vozovi, verami itd. Tu nam spregovori in njegov govor je slika cesarstva — tako, da z zelo preprostimi sredstvi spoznamo cesarstvo in njegovo veličino skozi oči enega človeka. Zgodba filma je povedana tako, kot jo vidijo posamezniki, namesto da bi bilo mnogo spektakla in vmes nekaj oseb. Prva polovica filma je intimna zgodba o življenju in smrti in njeni nosilci nas privedejo v spek-

V »Propadu rimskega cesarstva« je Sophia Loren zaigrala Lucillo, hčer cesarja Marka Avrelija

Izvor uničenja neke civilizacije je vedno v njej sami... Stephen Boyd in Christopher Plummer v prizoru iz »Propada rimskega cesarstva«, s katerim je Anthony Mann ustvaril najnovejšega izmed velikih filmov v zvrsti, ki je trenutno pri filmskem občinstvu najbolj in pri filmski kritiki najmanj priljubljena: spektaklu

ste ljudi. (Kdor tudi nasprotno, govori le o majhnem odstotku filmske publike!) Toda pustimo to. Bolj zanimivo dejstvo je, da je naša »resna publika« in del kritike western prvotno v celoti zavračal, kasneje pa je začel v njem iskati kvaliteto — in jih tudi našel. Zanimiva je ta ugotovitev predvsem zato, ker se lahko upravičeno vprašamo, ali se ne bo enako zgodilo tudi s spektakli...

Zakaj tudi v spektaklih si nekateri ustvarjalci prizadevajo na svoj način spregovoriti o človeku. Mednje lahko prištejemo ameriškega režiserja Anthonyja Manna, avtorja »El Cida« in najnovejšega velespektakla »Propad rimskega cesarstva.« Zato mu danes dajemo besedo.

dovine Rima, 18. stol.) napisal svojo zgodovino: če berete Gibbona ali Churchilla je, kot da bi gledali preteklost in videli prihodnost. Bodočnost je tisto, kar me je zanimalo v tej temi. Preteklost je kot zrcalo; odseva tisto, kar se je v resnici dogajalo, toda v odsevu rimskega propada in v tem, kar se dogaja danes, so isti elementi: propadanje imperija povzročajo vedno iste stvari...

Ali je spektakel dober dober ali ne, je odvisno samo od notranje zgodbe, od razvoja oseb, ki jih ljudje lahko razumejo in sprejmejo za resnične... Vsi zgodovinarji Rima (označujejo čas Marka Avrelija kot »začetek konca.« Zato smo z našim filmom posegli prav vanj... Življenje cesarja Avrelija je

takel, namesto da bi kar porinili pred gledalce spektakel brez vsakega dramskega opravičila.

V filmu igrajo Sir Alec Guinness, James Mason, Stephen Boyd, Sophia Loren, Mel Ferrer, Anthony Quayle in za večino neznan igralec — Christopher Plummer, ki igra uničevalnega sina, Commodusa, nasproti Avreliju Al-

Važen je občutek preteklosti

Videl sem skoraj vsa Shakespeareova dela. Res veliki pisec! Toda oglejte si »Julija Cezarja« in našli boste vse polno zgodovinskih netočnosti. Vendar te niso važne. Najvažnejše je, ustvariti občutek preteklosti. Resnična dejstva pozna le zelo malo ljudi...

Verujem v plemenitost človekovega duha. To je tisto, kar iščem, kadar se odločam za režijo kakšnega filma. Ne verjamem, da so vsi ljudje slabi, da je ves svet zgrešen. Velicina Shakespeareovega dela je prav v plemenitosti človekovega duha, ki veje iz njih tudi tedaj, kadar junaki tragično končajo. Enako je z grško tragedijo. Ali pa z moderno dramo, kakršna je bil »Najdaljši dan«, v katerem ves človeški rod združen uničuje nekaj, kar je pretilo uničiti svet. Zakaj imajo ameriški westerni tak uspeh po vsem svetu? Zato, ker si v njih nekdo reče: »Storil bom nekaj velikega« — in to tudi stori: mi vsi bi bili radi junaki. To je bistvo drame. To je bistvo vseh filmov. V kaj drugega ne verjamem!?

»VESELI KLUB MLADIH« ustanovi Cliff Richard, da bi dokazal, da niso vsi mladi huliganski pridaniči. Predvsem pa je seveda angleški režiser Sidney Furie posnel ta film, da bi popularni pevec zadel vrsto popevk. Vendar pa film kot nepretenciozna zabava ni povsem neuspeš.

»KO BI BILA LJUBLJENA« je želja gledališke igralkе, ki se ji kljub vsem žrtvam in prizadevanjem ne uresniči. V filmu igra znanj poljski igralec Zbigniew Czubski.

»MORGANOVI GUSARJI« so seveda viteški borci za pravico pod vodstvom junaškega, mišičnatega, viteškega in zaljubljenega Steeva Reevesa. Ameriško-italijanski spektakel je režiral Andre de Toth, poleg Herkula pa igralo Valerie Lagrange, Chela Alonso in Armand Mestral.

O problemih kranjskega javnega zelenja

Tako, kot tole moderno stanovanjsko naselje v Švici, bi z malce dobre volje in smisla za lepo, lahko uredili tudi okolico kranjskih stanovanjskih blokov

Kranj je zelo lepo mesto. Svojo lepoto kaže že od daleč. Tako vsaj mislijo tisti, ki se peljejo skozi kranjsko železniško postajo. Kranjčani pa imamo o svojem mestu nekoliko drugačno predstavo. Kupi zemlje med stanovanjskimi bloki, katere poleti v vsej svoji bohotnosti krasi plevel, kolovozni dohodi k vhomu že nekaj let dograjenih blokov, blato, pesek, kupi zemlje, nezasute apnene jame po »gradbiščih«, ki so gradbišča že bila...

Marsikdo bo seveda dejal, saj je to, kar pišete, čisto res, toda če ni denarja, drugače ne gre! Važno je le, da imajo ljudje streho nad gla-

vo, vse ostalo je drugotnega pomena. Tisti, ki tako trdijo imajo deloma prav; prav namreč v tem, da je streha nad glavo res najvažnejša, vendar je tisto, kar imenujejo »vse ostalo«, preširok pojem, da bi ga lahko uporabljali čisto neprincipielno in nestrokovno — KATEGORIČNO. Vzemimo za primer Novo Gorico. Stara je približno toliko kot Zlato polje, morda celo starejša, vendar grajena v mnogo težavnejših pogojih, toda kljub temu lično urejena in oskrbovana, njeni nasadi in pota so vzor našim mestom od prvih začetkov rasti mesta samega. Podoben primer, le da morda za našo

primerjavo še bolj aktualen, je Velenje, rudarsko mesto, ki sodi med najlepša mesta v Jugoslaviji. Spet boste dejali, da je z novim mestom, ki ga gradi od prve hiše naprej enoten kolektiv, ki si je ustvaril enoten koncept o izgledu mesta, nekaj takega lahko privoščijo stara pa ne. Vendar za Kranj ta teza ni sprejemljiva. Ugotovili smo namreč, da so starost novih naselij okrog starega mesta ujema s starostjo Nove Gorice in Velenja.

To, kar smo navajali doslej, so bile le ugotovitve laikov, morda vse preveč splošne in ne ravno najbolj koristne. Zato smo zaprosili strokov-

njaka za področje urejanja javnih nasadov in zelenic ing. ANKO VINSEK, da nam ta kranjski problem osvetli še s strokovnega stališča.

● Menim, da so neke norme, ki določajo, koliko zelene površine mora odpasti na prebivalca mesta. Zanima me, kakšne so in v kakšni meri so realizirane v Kranju?

— Norme, ki ste jih omenili, določajo 25 kvadratnih metrov zelene površine, ki naj odpade na vsakega prebivalca. V Kranju pridejo na osebo le 3 metri, čeprav bi 50 ka neoskrbovanih površin ob ureditvi stanje bistveno izboljšalo in celo v tem pogledu normaliziralo.

● Doslej smo omenjali zelenje le z estetskega gledišča, vendar predpostavljam, da je namen zelenja precej globlji?

— Zelenje, ki je urejeno, povečuje privlačnost stanovanjskih naselij. To je vsekakor najbolj »vpadljivo« dejstvo, ob predpostavki, da je urejeno strokovno in prilagojeno kraju samemu. Toda še zdaleč ni namen urejanja zelenja v mestih le goli okras. Zelenje deloma absorbira in zadržuje prah, saj, oddaja kisik, zadržuje temperaturo, skratka, ustvarja mikroklimo, tisto konkretno klimo, ki si jo lahko USTVARIMO in SEBI prilagodimo.

● Ali ni morda prav v dejstvu, da odgovorni organi javno zelenje cenijo bolj kot okras, bolj kot potrebo, skrita resnica o urejanju nasadov?

— Vsekakor je del resnice v tem, vendar je pomembna še druga stvar. Tako namreč pričajo konkretni primeri. Podjetje, ki je zgradilo stanovanjski blok, se nikdar ne obveže, da bo ob grobi ureditvi okolice uredilo (strokovno) tudi zelenje. V predračunski vsoti se to tudi nikoli ne upošteva. Mnogokrat gradbeno podjetje sploh onemogoči ureditev nasada ali

pa vsaj stroške same ureditve povzroča za 80 odstotkov, kajti plodno zemljo z gradbišča odpeljejo ali pa jo pomešajo z ilovico in kamenjem tako, da postane neuporabna.

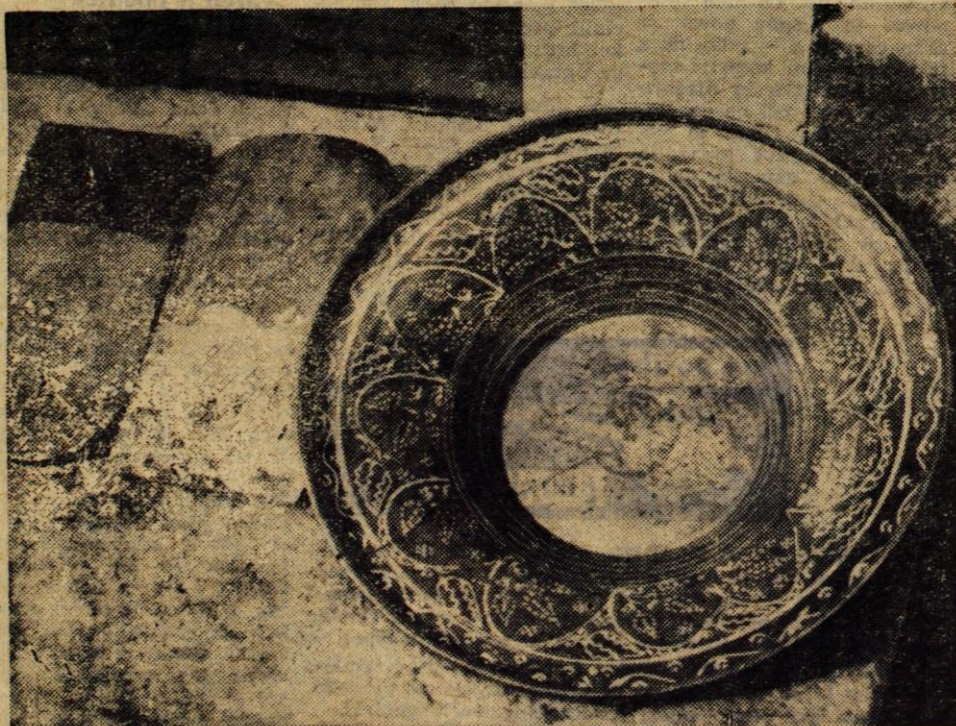
● Potemtakem bi tudi arhitekti lahko deloma vplivali na ureditev okolice poslopij?

— Del problema bi bil vsekakor na ta način rešen, seveda ob predpostavki, da prezmemo strokovnost arhitekta na področju urejanja zelenic. Vendar prav ob tej ugotovitvi in razglabljanju o njej pridemo do zaključka, da mnogi arhitekti načrtom zgradb dodajajo tudi skice o ureditvi okolice. Toda zakaj jih dodajajo? Predvsem zaradi finančnega efekta! Načrti tako izgledajo privlačnejši in popolnejši. Predračunske vsote pa konkretno same zelenice ob objektu ne zajemajo, kajti mnogi arhitekti imajo tako ureditev (nestrokovno seveda) za stvar narave (se tudi zato ob novih naseljih bohoti plevel!), kar je zastonj.

● Si letos na področju urejanja zelenic obetate bistven napredek?

— Prav letošnje leto bomo po vseh prognozah storili velik korak naprej, posebno še, če bo občinska skupščina sprejela odlok o javnem zelenju. Bo mnogo bolj konkreten od odloka o zunanjem izgledu mesta Kranja in odloka o javnem redu in miru. Ta, ki bi ga letos sprejeli, se bo nanašal prav na probleme, o katerih smo govorili. Ze sedaj nas skrbe težave, ki bodo nastale ob izvajanju tega odloka, vendar upam, da bomo Kranjčane toliko prevzgojili, da jim bo prešlo v zavest, da je urejeno mesto za turiste veliko bolj privlačno kot tako, kakršnega smo poznali doslej (izjeme pravilo le potrjujejo), in da je urejen vrt izkaznica kulture hišnega posestnika.

T. POLENEC

V reportaži v vasi Ljubno smo preteklo soboto v Glasu pisali tudi o ljubenskih lončarskih izdelkih. Danes objavljamo sliko značilne ljubenske sklede, ki je lepo okrašena, in dveh strešnikov, od katerih ima eden letnico 1830, drugi pa lepo glazuro. Vse to je last Loizeta Cvenklja — Foto: Fr. Perdan

RADIJSKI SPORED

VELJA OD 4. APRILA DO 10. APRILA

Poročila poslušajte vsak dan ob 5.15, 6., 7., 8., 10., 12., 13., 15., 17., 22., 23. in 24. uri ter radijski dnevnik ob 19.30. Ob nedeljah pa ob 6.05, 7., 9., 12., 13., 15., 17., 22., 23. in 24. uri ter radijski dnevnik ob 19.30

SOBOTA — 4. aprila

8.05 Vedre melodije za konec tedna — 8.55 Radijska šola za nižjo stopnjo — 9.25 Slovenski glasbeni umetniki mladim poslušalcem — 9.45 Majhni zabavni ansambli — 10.15 Domače viže za soboto dopoldne — 10.35 Pojo Madrigalisti iz Celovca — 11.00 Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Tako pojo in igrajo v Budimpešti — 13.30 Glasbeni sejem — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Zabavna glasba — 15.40 Poje Akademski pevski zbor — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Gremo v kino — 17.35 Pesmi in plesi jugoslovanskih narodov — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Recitali znamenitih pevcev — 18.45 Novo v znanosti — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Popevke o aprilu, pomladi in mladosti — 20.20 Kupčija je kupčija — radijska priredba — 21.00 Sobotni ples — 22.10 Oddaja za naše izseljence — 23.05 Plesna glasba

NEDELJA — 5. aprila

6.00 Dobro jutro — 6.30 Napotki za turiste — 7.40 Pogovor s poslušalci — 8.00 Vseli tobogan — 9.05 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — I. — 10.00 Se pomnite tovariši — 10.30 Matinejski koncert orkestra RTV Ljubljana — 11.30 Nedeljska reportaža — 11.50 Godala v ritmu — 12.05 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — II. — 13.30 Za našo vas — 13.50 Koncert pri vas doma — 14.10 Radi bi vas zabavali — 15.05 Koncertna glasba za vsako rabo — 16.00 Humoreska tega tedna — 16.45 Tako pojo in igrajo v Sofiji — 17.05 Hammond orgle — 17.15 Radijska igra — 18.15 Glasba iz znamenitih oper — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Izberite popevko — 21.00 Znamenite opere predstave — 22.10 Plesna glasba — 23.05 Novejši posnetki iz slovenske sodobne glasbe

PONEDELJEK — 6. aprila

8.05 Poje vokalni kvintet »Niko Stritof« — 8.25 Veliki zabavni orkestri — 8.55 Za mlade radovedneže — 9.25 Pojeta Bogdana Stritar in Janez Lipušček — 10.15 Kvintet za pihala na motive čeških ljudskih pesmi — 10.35 Naš podlistek — 10.55 Glasbena medigra — 11.00 Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Lepe melodije — 13.30 Glasbena skrinja z domačimi skladbami — 14.05 Radijska šola za srednjo stopnjo — 14.35 Zabavni zvoki iz Budimpešte — 15.40 Komorni zbor RTV Ljubljana — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Chopinove skladbe — 17.35 Iz fonoteke Radia Koper — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Mojstri orkestrske igre — 18.45 Ljudski parlament — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Ena Haydnovih london-skih simfonij — 20.30 Skupni program JRT — 22.10 Igramo za ples — 23.05 Literarni nočno — 23.15 Od popevke do popevke

16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Iz apernega albuma — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Zvočni kaleidoskop — 18.45 Pota sodobne medicine — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Simfonični koncert orkestra slovenske filharmonije — 22.10 Nočni akordi — 23.05 Literarni nočno — 23.15 S popevkami po svetu

TOREK — 7. aprila

8.05 Pisana paleta — 8.35 Nekaj domačih — 8.55 Radijska šola za srednjo stopnjo — 9.25 Ritmi Latinske Amerike — 9.45 Samospevi Maksa Ungerja — 10.15 Sovjetske popevke — 10.40 Duert iz »Veronike Deseniške« — 11.00 Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Domače viže za prijetno opoldne — 13.30 Od Rameauja do Ravela — 14.05 Radijska šola za višjo stopnjo — 14.35 Slovenske narodne — 15.15 Zabavna glasba — 15.30 V torek nasvidenje — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Koncert po željah poslušalcev — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Bolgarski pevci zabavne glasbe — 18.25 Plesni orkestri RTV Ljubljana in solisti — 18.45 Na mednarodnih križpotih — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Mariborski komorni zbor poje — 20.20 Radijska igra — 21.20 Večer Gabriela Faureja in Cesarja Francka — 22.10 Od tod in ondod — 23.05 Plesna glasba

SREDA — 8. aprila

8.05 Jutranji divertimento — 8.55 Pisani svet pravljic in zgodb — 9.25 Iz jugoslovanske produkcijske vokalne in instrumentalne glasbe — 10.15 Avstrijska narodna glasba — 10.45 Clovek in zdravje — 10.55 Glasbena medigra — 11.00 Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Lepe melodije — 13.30 Glasbena skrinja z domačimi skladbami — 14.05 Radijska šola za srednjo stopnjo — 14.35 Zabavni zvoki iz Budimpešte — 15.40 Komorni zbor RTV Ljubljana — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Chopinove skladbe — 17.35 Iz fonoteke Radia Koper — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Mojstri orkestrske igre — 18.45 Ljudski parlament — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Ena Haydnovih london-skih simfonij — 20.30 Skupni program JRT — 22.10 Igramo za ples — 23.05 Literarni nočno — 23.15 Od popevke do popevke

CETRTEK — 9. aprila

8.05 S koncertnih in opernih odrov — 8.55 Radijska šola za višjo stopnjo — 9.25 Na obisku pri pevcih in ansamblih zabavne glasbe — 10.15 Pihalna godba Jindrich Bauer — 10.30 Pet minut za novo pesmico — 11.00 Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Za prijetno razvedrilo — 13.30 Glasbeni sejem — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Zabavna glasba — 15.40 Literarni sprehod — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Igra ansambel Roy Smack — 17.15 Turistična oddaja — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Impresije iz Londona in Rima — 18.45 Ta teden v skupščinskih odborih — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Četrtek večer domačih pesmi in napevov — 20.45 Lahka glasba — 21.00 Večer umetniške besede — 22.10 Skupni program JRT — 23.05 Zadnjih 55 minut

PETEK — 10. aprila

8.05 Lahka in operetna glasba — 8.30 Domače melodije — 8.55 Pionirski tehnik — 9.25 Pomladne slike... — 10.15 Zaključni prizor iz Wagnerjeve glasbene drame — 10.35 Novost na knjiž. polici — 10.55 Glasbena medigra — 11.00 Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Domače pesmi in napevi — 13.30 Opravki za virtuoze — 14.05 Radijska šola za nižjo stopnjo — 14.35 Čehoslovaške, poljske in sovjetske popevke — 15.15 Napotki za turiste — 15.20 Zabavna glasba — 15.45 Jezikovni pogovori — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Iz življenja in dela Antonina Dvoraka — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Pesmi borbe in dela jugoslovanskih narodov — 18.30 Pri-povedujejo nam... — 18.45 Iz naših kolektivov — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Poljska zabavna glasba — 20.15 Tedenski znanjopolitični pregled — 20.30 Iz slovenske violinske glasbe — 21.15 Oddaja o morju in pomorščakih — 22.10 Plesni zvoki — 23.05 Četrte ure z orkestrom Andre Kostelanetz — 23.20 Skupni program JRT

K I N O

Kranj »CENTER«

4. aprila švedski film VOJNI ZLOČINCI ob 16. uri, japonski barvni CS film LJUDJE S SKRIVNOSTNEGA PLANETA ob 18. in 20. uri, premiera ameriškega barvnega CS filma MORGANOVI GUSARJI ob 22. uri
5. aprila japonski barvni CS film LJUDJE S SKRIVNOSTNEGA PLANETA ob 14., 16., 18. in 20. uri

6. aprila angleški barvni CS film VESELI KLUB MLADIH ob 18. in 20. uri
7. aprila angleški barvni CS film VESELI KLUB MLADIH ob 18. in 20. uri
8. aprila angleški barvni CS film VESELI KLUB MLADIH ob 18. in 20. uri

Kranj »STORŽIČ«

4. aprila amer. film »GENERAL« BUSTERJA KEATONA ob 16., 18. in 20. uri, premiera angleškega barvnega CS filma MORGANOVI GUSARJI ob 22. uri
5. aprila švedski film VOJNI ZLOČINCI ob 10. uri matineja, ameriški film »GENERAL« BUSTERJA KEATONA ob 14., 16., 18. in 20. uri
6. aprila japonski barvni CS film LJUDJE S SKRIVNOSTNEGA PLANETA ob 16. uri, ameriški film »GENERAL« BUSTERJA KEATONA ob 18. uri
7. aprila premiera poljskega filma KO BI BILA LJUBLJENA ob 16. in 20. uri, premiera sovjetskega filma TANJA ob 18. uri
8. aprila sovjetski film TANJA ob 16. in 20. uri, poljski film KO BI BILA LJUBLJENA ob 18. uri

Cerkije »KRVAVEC«

4. aprila ameriški barvni CS film RIO BRAVO ob 19.30
5. aprila ameriški barvni CS film RIO BRAVO ob 16. in 19. uri

Stražišče »SVOBODA«

4. aprila švedski film VOJNI ZLOČINCI ob 20. uri
5. aprila ameriški film »GENERAL« BUSTERJA KEATONA ob 15. uri, japonski barvni CS film LJUDJE S SKRIVNOSTNEGA PLANETA ob 17. in 19. uri

Jesenice »RADIO«

4. do 6. aprila ameriški barvni CS film OVČAR
7. do 8. aprila italijanski barvni CS film MADAME SANS GENE
9. do 10. aprila francoski VV film MACKA STEGUJE KREMLJE

Jesenice »PLAVŽ«

4. do 5. aprila italijanski barvni CS film MADAME SANS GENE
6. do 7. aprila ameriški barvni film FANNY
9. do 10. aprila švedski film DIVJE JAGODE

Zirovnica

4. aprila amer. barv. film POLET V PRIHODNOST
5. aprila italijansko-francoski barvni CS film BAGDADSKI TATIC
8. aprila ameriški barvni film FANNY

Dovje

4. aprila italijansko-francoski barvni CS film BAGDADSKI TATIC
5. aprila ameriški barvni film POLET V PRIHODNOST
9. aprila ameriški barvni film FANNY

Koroška Bela

4. aprila švedski film DIVJE JAGODE
5. aprila ameriški barvni CS film ORJAK IZ RHODESA
6. aprila italijanski barvni film MADAME SANS GENE

Kranjska gora

4. aprila ameriški barvni film ORJAK IZ RHODESA
5. aprila švedski film DIVJE JAGODE
9. aprila italijanski barvni CS film MADAME SANS GENE

Ljubno

4. aprila nemški film DOKLER NAJU DENAR NE LOCI ob 20. uri
5. aprila ameriški barvni film ENOOKI DZEK ob 16. uri

Duplica

4. aprila nemški film MOJA NECAKINJA TEGA NE DELA ob 19. uri
5. aprila nemški film MOJA NECAKINJA TEGA NE DELA ob 15., 17. in 19. uri
8. aprila sovjetski barvni CS film ZIVI ZAKOPANI ob 17. uri
9. aprila sovjetski barvni CS film ZIVI ZAKOPANI ob 19. uri
10. aprila francoski film LJUBEZEN PRI DVAJSETIH ob 17. in 19. uri

Radovljica

4. aprila italijanski barvni CS film AVANTURE ZIMSKIH PRAZNIKOV ob 18. uri
4. aprila sovjetski barvni CS film OGNJENA LETA ob 20. uri
5. aprila italijanski barvni SC film AVANTURE ZIMSKIH PRAZNIKOV ob 16. in 20. uri
5. aprila sovjetski barvni CS film OGNJENA LETA ob 18. in 10. uri dopoldne
7. aprila švedski barvni film ALI SO SE ANGELČKI ob 20. uri
8. aprila švedski barv. film ALI SO SE ANGELČKI ob 18. in 20. uri
9. aprila španski barvni film MOJ POSLEDNJI TANGO ob 20. uri
10. aprila angleški barvni film TAJNI SODELAVEC ob 20. uri

gledališče

PREŠERNOVO GLEDALIŠČE V KRANJU

NEDELJA — 9. aprila

Ob 10. uri URA PRAVLJIC

PETEK — 10. aprila

Ob 19.30 red PREMIERSKI Tichy: KAKOR V RAJU komedijo je zrežiral kot gost režiser Mirč Kragelj kot igral-ka gostuje Nedeljka Kacin

Ne tako, tovariši!

Zgodi se, da človek vtakne svoj nos nekam, kjer ne bi smel vohljati ali pa se popraska nekeje, kjer ga ne bi smelo srbeti. Pa izvoha nekaj gnilega ali izpraska nekaj garjevega, dvigne vik in krik na tem ali onem sestanku, prične tolči na plat zvona, tuliti s sireno in ves je prepričan, da opravlja sebi in družbi koristno delo. In ko pričakuje odgovora na svojo ogorčeno kritiko, mu tist gnilo ali garjevo lepo prijazno svetuje: »Tovariš, vsakdo naj najprej pred svojim pragom pomete!« S tem je zadeva dostikrat urejena, kritik lepo spodobno pokopan, grešni kozli pa se mirno pasejo dalje.

Ne tako, tovariši! Priznam, pregovor je star in moder, toda tudi ljudska modrost je dandanes dostikrat že zarjavela. Kar poglejte!

Prvič: kdo danes sploh še pomete? Kvečjemu kak šef s svojimi podrejenimi, če se mu seveda puste! Sodobna gospodinja pa je že davno spoznala vsestransko uporabnost sesalca, metlo pa zagnala v kot in jo brani le za ježo na čarovniški kongres na Kleku (pri današnjih cenah in plačah mora biti vsaka gospodinja čarovnica, če hoče shajati!) Nad smetmi pa je zagospodavil sesalec, ki ga zna praktična žena vsestransko izkoristiti: z njim lovi muhe in ose; kadar mož po kosilu zasmrči na kavču ali fotelju, mu z najtanjšo cevjo previdno pobrskajo po žepih; odreši otroka, ki si je nabasal fižolov v nos itd.

Ali zdaj čutite, kako starokopitno je ljudi poučevati, da naj najprej pred svojim pragom pometejo?

Drugič: nekaterim se je pred pragom nabralo toliko smeti, da sta metla in sesalec brez moči. Potreben bi bil buldožer in še ta bi imel dosti opraviti. Naš strojni park pa je, kot veste, še močno skromen. Bagrov in buldožerjev podjetja ne posojajo rada, grdo obračunajo delovno uro, potem so tu še težave z rezervnimi deli, prostori za odlaganje smeti itd. Ne moreš torej kar vsakemu reči: »Tovariš, najprej pred svojim pragom pometite!«

Tretjič in zadnjič: vsakdo ima sosedo. Ti boš lepo skrbel za svoj prostorček pred pragom in vljudno mižal, da ne bi videl kupa, nabirajočega se pri sosedu. In potem se bo lepega dne sosedov kup prevrnil in ti posvinjal tvoj lastni prag. Ne, hvala lepa! Napredni bišni svetli so to že davno spoznali in imajo uso reč čudovito lepo urejeno. Zato pravim: zgledujmo se po njih! Kaj ti pomaga, če pometeš in ribaš pred lastnim pragom, ljudje ti ga pa koj onečedi s packarijami, ki so se prijele njihovih čevljev deset stopnic niže ali višje? Pokopljimo lepo stari pregovor, naj počiva v miru in lahka mu bodi zemlja, mi pa pogumno vtikajmo nos v vsako tujo nečedno luknjo, da bo naša skupna bajta čimprej čista — od podstrešja do kleti!

VILKO NOVAK

HOROSKOP

VELJA OD 4. DO 10. APRILA

OVEN (21.3. — 20.4.)

V ZADREGI spoznaš prijatelja, hinavca pa v sredo zvečer. Prijetno presenečenje z darilom te gane. Kljub višku se ti obeta prijeten doživljaj. Moralni maček te bo nekaj časa glodal.

BIK (21.4. — 20.5.)

NEPRIČAKOVANO povabilo sprejmi, ker ni brez namena. Ne beli si glave, zakaj kravo se lahko tudi s svedrom odere, vendar ne pozabi na bon-ton. Star dolg te bo preganjal, po telefonu pa motil prijeten glas.

DVOJČKA (21.5. — 20.6.)

PAZI, da te ne zapelje izložba, v mislih imej namreč zgubljeno stavo. Če bo treba, udari po mizi in jasno povej sv. je mnenje. Težave s prebavili in bolečine v križu prehodnega značaja. Posvet z zdravnikom.

RAK (21.6. — 22.7.)

Z NEPREMISLJENIM korakom pokvariš že skoraj doseženo. S kimanjem zadeneš v črno, z besedami pa mimo in povzročiš malce smeha. Lenoba in sitnost.

LEV (23.7. — 22.8.)

NAPOSLED boš v četrtek blizu tistega, kar ti bo močnejše pognalo kri po žilah ali pa jo ohladilo, zakaj nekaj vidiš in slišiš ter prebereš, da komaj verjameš. Previdna vožnja.

DEVICA (23.8. — 22.9.)

MAJHNA izkušnja z neljubimi posledicami te pripelje na pravo sled. Tisto, kar sanjaš od torka na sredo, se tudi uresniči, vendar šele v petek.

TEHTNICA (23.9. — 22.10.)

KO NEKAJ zagledaš, ti pride pred oči rdeča meglica, lica pa rahlo poblede šele, ko se slutnja uresniči. Obeta se sreča pri igri. Srečna številka 147.

ŠKORPIJON (23.10. — 22.11.)

TAM, kjer boš sobotni večer, se klepetavost lahko maščuje. Star dolžnik te bo razveselil, ti pa svoje znanke. Usodno štetje kozarcev po policijski uri.

STRELEC (23.11. — 22.12.)

NA LASTNI KOZI pa tudi v želodcu občutiš neprijetno resnico. Zabaval se boš v troje, plačeval pa sam. Posojilo brez porokov ti ne bo delalo preglavic.

KOZOROG (23.12. — 20.1.)

VSI že vedo, kaj te razjeda. Udari po mizi in ne joči za vogalom. Domači so v skrbah, zato čimprej z resnico na dan. Spomladanska utrujenost.

VODNAR (21.1. — 19.2.)

NENADEN obisk te spravi v zadrego. Daj, izpolni obljubo, da te ne bodo imeli za neresno osebo! Poslovne težave bodo hitro minile.

RIBI (20.2. — 20.3.)

NE SKRBI, zvestoba ni v vprašanju, temveč denar. V družbi pazi na besede. Prvaprilska potegavščina bo pustila malce neprijetne posledice. Ne oklevaj stvari, ker imaš prav.

BREZ BESED

Kaže, da bomo dobili visok obisk!

TELEVIZIJA

SOBOTA — 4. aprila

RTV Ljubljana 18.00 Poročila, RTV Zagreb 18.05 — Prenos mladinske igre, RTV Ljubljana 19.00 — TV obzornik, 19.20 — Oddaljeni kraji, 19.50 — Kaj bo prihodnji teden na sporedu, JTV 20.00 — TV dnevnik, RTV Ljubljana 20.30 — Propagandna oddaja, RTV Beograd 20.45 — Ogle dalo državljana Pokornega, RTV Ljubljana 21.45 — »Kdo je ubil Julie Greer«, RTV Ljubljana 22.35 — Poročila

NEDELJA — 5. aprila

RTV Beograd 11.00 — Kmetijska oddaja, RTV Zagreb 11.30 — Film iz Dysnejevega sveta, RTV Ljubljana 18.20 — Nenavadni konj Champion 18.50 — Športna poročila, 19.00 — Mladinski TV klub, JTV 20.00 — Nedeljska oddaja TV dnevnika, RTV Beograd 20.45 — »One in one« TV igra, 21.45 — Poročila

PONEDELJEK — 6. aprila

RTV Ljubljana 10.40 — Televizija v šoli, 15.20 — Pono vitev šolske ure, RTV Zagreb 17.30 — Angleščina na TV 18.00 — TV v šoli, RTV

Ljubljana 18.30 — Poročila, 18.35 — »Kljukčeve počitnice«, 19.00 — TV obzornik, ITV 19.30 — Tedenski športni pregled, 20.00 TV dnevnik, RTV Ljubljana 20.30 — Celovečerni film, 22.00 — Jazz na ekranu, 22.30 — Poročila

TOREK — 7. aprila

NI SPOREDA!

SREDA — 8. aprila

RTV Ljubljana 17.00 — Ruščina na TV, 17.30 — Angleščina na TV, 18.00 — Poročila, 18.05 — Slikanica za najmlajše, 18.20 — Pionirski TV studio, 19.00 — TV obzornik, 19.30 — Sprehod skozi

čas, JTV 20.00 — TV dnevnik, RTV Zagreb 20.30 — Propagandna oddaja, 20.45 — Na kraju samem, RTV Ljubljana 21.45 — Kulturna tribuna, 22.15 — Inšpektor Leclerc — serijski film, 22.45 — Poročila

ČETRTEK — 9. aprila

RTV Zagreb 10.00 — TV v šoli, RTV Beograd 11.00 — Tečaj francoskega jezika, RTV Zagreb 17.30 — Angleščina na TV, RTV Beograd 18.00 — Poročila, 18.05 — Na črko, na črko... RTV Ljubljana 19.00 — TV obzornik, RTV Zagreb 19.30 — Narodna glasba ITV 20.00 — TV dnevnik, RTV Beograd 20.30 — Prenos drame, 22.00 — Poročila

nik, RTV Beograd 20.30 — Zana Zamfirova — prenos drame, 22.00 — Poročila

PETEK — 10. aprila

RTV Ljubljana 17.00 — Ruščina na TV, 17.30 — Angleščina na TV, 18.00 — Poročila, 18.05 — Dokumentarni film, 18.30 — Pripravimo se, gore spet kličejo, 18.50 — Glasbeni kotiček — Mojmir Sepe, 19.00 — TV obzornik, RTV Beograd 19.30 — Zapiski izginulega — oddaja resne glasbe, JTV 20.00 — TV dnevnik, RTV Beograd 20.30 — Propagandna oddaja, 20.45 — Celovečerni film, 22.15 — Poročila